

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H.

Vestjylands højshole
1996

årsskrift 1996

Udgivet af
Vestjyllands Højskole

Redaktion: Johanne Møller Sørensen
Fotos: Pia Knudsen, Gerry Groenemeijer, Lars Petersen
Tryk: Gullanders Bogtrykkeri a-s . Skjern

Forord

Dette årsskrift for 1996 består traditionen tro af en broget samling tekster, som viser et lille udvalg af, hvad der i årets løb har rørt sig på Vestjyllands Højskole. Et *dækkende billede* er der ikke tale om, og det ville i sagens natur også være for meget forlangt, eftersom skolelivet i det daglige bæres af en mundtlig og levende tradition, som hverken kan eller skal fæstnes til bogstaver og papir.

Alle der har fundet det umagen værd at gøre det alligevel får hermed mange tak for deres bidrag.

INDHOLDSFORTEGNELSE

To skridt frem og eet tilbage	5
<i>Af Brita Haugen, sognepræst i Gimsing og gæstelærer ved Vestjyllands Højskole</i>	
Den sorte skole på krogen	13
<i>Af Lasse Ebbensgaard, rektor for Lemvig Gymnasium og medlem af Vestjyllands Højskoles bestyrelse</i>	
Møde med en anden (musik)kultur	26
<i>Af Johanne Møller Sørensen</i>	
At være til stede i nuet	34
<i>Af Else Mathiassen</i>	
Japansk sværdfægtning	36
<i>Af Gerry Groenemeijer</i>	

Årets gang	41
<i>Af Steen Espensen</i>	
Rapport fra elevmøde i Ungarn	45
<i>Af Ida Karottki og Steen Espensen</i>	
Korte kurser 1997	51
Elevfortegnelser	52
Højskolens bestyrelse	59
Nogle datoer	59
Elevforeningens bestyrelse	60
Hilsen fra højskolens medarbejdere	61

To skridt frem og eet tilbage

om folkekunst og kirke

Af BRITA HAUGEN

Siden januar 95 har der været mulighed for på Vestjyllands Højskole, at uddanne sig til leder af den nordiske mundtlige tradition, som den kommer til udtryk i fortælling, sang og dans. Uddannelsen stykkes sammen ved at deltage i uge- og weekendkurser over to år.

Kurserne hedder Myte – Dans – Ritual, og de ledes af undertegnede i samarbejde med musiker Morten Pedersen, uddannet på Rytmask Center i Silkeborg.

November 96 er de første 22 elever færdige med denne uddannelse. Et nyt hold begynder februar 97.

Da jeg samtidig med dette arbejde med folkekunst også er sognepræst, har det været naturligt at gøre sig nogle overvejelser om forholdet mellem folkekunst og kirke.

Karen havde fået at vide, at hun højst havde et par måneder at leve i. Hendes bryllupsdag kunne blive hendes dødsdag. Men hun levede, og en skøn majdag viede jeg hende og hendes færøske mand Olei.

De måtte sidde under hele vielsen. Karen var så afkræftet, at det var umuligt at stå, endsige knæle.

Netop da vielsesritualet var færdigt, rejste alle bryllupsgæsterne sig op, tog hinanden i hænderne og begyndte at synge og danse.

Det var et gammelt, færøsk bryllupskvad. Det nævnte alle Skriftens store bryllupper fra Abraham og Sara til brylluppet i Kana. Sådan har man danset og sunget på Færøerne indtil i dag. En stærk og glad dans

med forsanger og alle os andre syngene omkvædet. Fødderne markerer pulsen: To skridt frem og et tilbage. Gentaget om og om igen. Trampedansen, som har været folkedans i hele Norden.

Karen og Olei sad i midten af cirklen og lyste af glæde, mens vi bugtede os som en orm omkring dem i en ubrudt kæde. Det var som om menneskene i dansefrisen fra kalkmaleriet i Ørslev kirke var blevet levende, de dansede med – en ubrudt kæde. Abraham og Sara . . . Jakob og Rachel . . . en ubrudt kæde.

Med denne folkedans blev Karen og Olei på en overbevisende måde sat ind i en levende sammenhæng – livets kædedans.

Det kunstneriske er ikke blot et professionelt fænomen, men det præg af livsglæde, der sættes på vor tilværelse. Folkekunst er et udtryk for et folks rytme, dets skaberglæde, det er selve kunstens kilde. »De kunstneriske navne er blot skumflager på bølgetoppene«. (Asger Jorn: »Magi og skønne kunster«).

Vore gamle kirkebygninger er skabt af »navnløse« kunstnere. Vore dages arkitekttegnede kirker er ikke udtryk for større kunstnerisk kvalitet, fordi bygmestrene er navngivet. Måske er de i virkeligheden længere fra kilden – grundrytmen. Noget kommer til med fællesskabet, som man ikke kan vederfares med sig selv. »Hvo to og tre er forsamlet«, hedder det. Jeg tror ikke kristendom kan tænkes uden for den folkelige sammenhæng.

Bibel og salmebog opfordrer os ofte til at synge, lege og danse for Gud. Det er sjældent, vi følger opfordringen, sådan som vi gjorde ved Karen og Oleis bryllup. Det ville også virke kunstigt i de fleste tilfælde. Vi har ikke den folkelige tradition med os. For vor generation var musik, sang og dans ofte kun sur pligt: danseskole, klavertimer, ikke i en naturlig del af tilværelsen. Det kunne være en hobby, en særinteresse. Det kunne også være en forestilling, en koncert, men så var det noget de andre, de professionelle gjorde, som vi var passive tilskuere til. For andre slægter har det hørt med til det at være menneske at udtrykke sig i sang og dans. Sang og dans som sprog. Følelsernes naturlige udtryk i sorg og glæde.

Kirken bliver kritiseret for at være kedelig, dens »lemmer« stive og fantasiløse. Den mangler krop.

Sandt er det, at megen kirkelighed har næret stor angst for kroppen, dens sanselighed, dens følelsesliv. – Og ikke uden grund, så sandt hele skylden for det fatale syndefald er blevet lagt her. Kroppens og alle dens

ytringer måtte derfor bekæmpes. Dermed forsvandt det skabende, legende menneske, det billeddannende menneske fra kirken. Det vil også sige, at dermed forsvandt folkekunsten, håndværk og humor. Man måtte sandelig ikke tro, der var noget morsomt, noget lystbetonet, når det drejede sig om kirke og kristenliv.

K. E. Løgstrup formulerer det skarpt, når han siger: »Ånd uden krop er ondskab«. At være overladt til filosofien (vi kunne sikkert tilføje teologien) berøvet det kunstneriske udtryk, er et helvede, i bedste fald ked-sommeligt.

Folkekunst er håndværk, kropssprog. De gamle grækere sagde, at den, der danser, er håndvis.

Et folk, der ikke har sans for håndens værk, det vil også sige legemligt arbejde, har ingen folkekunst d.v.s. heller ingen dans og sang.

Jesus led ikke af nogen »kirkelig« berørings- og kropsangst. I prædike-teksten til f.eks. 12. søndag efter Trinitatis stikker Jesus fingrene i ørerne på den døvstumme, spytter og rører ved hans tunge. Der er mange lignende udtryk for »kropsnære« relationer. »Dette er mit legeme, dette er mit blod. Spis det«. »I ham blev ordet kød, ånd blev ét med støv«.

Den unge generation har udviklet et nyt forhold til både musik og dans. De har ikke mindst en stærk sans for rytmen. Det lyder ikke altid kønt, men: »det er fejltrinene, der skaber dansen«, som Saint Exupery siger. Om ingen vover at øve sig med fare for at træde fejl, blev der slet ingen dans. Jeg tror de unge har en sans for rytmen, som vil tvinge dem op af stolene, også kirkestolene. De vil på en ny måde lægge krop til de gamle former for sang og dans også i kirken og dermed være med til at sætte et nyt præg af kropslighed, man kunne også sige nærhed og livsglæde på liturgien. En kropslighed som er ægte folkekunst, og som svinger godt med det glædelige budskab.

For nylig spurgte et brudepar mig, om de ikke skulle danse brudevalsen i kirken. Jeg sagde selvfølgelig nej, men måske skulle jeg hellere have lært dem om Abraham og Sara og brylluppet i Kana: To skridt frem og ét tilbage!

Nogle måneder senere døde Karen. Vi var igen samlet i kirken. Denne gang om Karens kiste. »Af jord er du kommet, til jord skal du blive, af jorden skal du igen opstå«. Netop som jeg havde sagt: »Af jorden skal du igen opstå«, stod alle op og tog hinanden i hænderne. Dansen kunne begynde eller fortsætte – livets kædedans.

Vi sang en afskedssalme, en gammel folkedans, som har været brugt ved begravelser så langt tilbage, nogen kan huske. Med forsanger og omkvæd. To skridt frem og ét tilbage. Som havets bølgende rytme, et folks grundrytme. Alt levende bevæger sig og har sin rytme, sin bølgende karakter.

Det var et opstandelsesritual! – Og det har det været. I middelalderen kendes det andre steder i Nordeuropa som et opstandelsesritual, man dansede mellem gravene påskemorgen. Begyndende i kirken, syngende og dansende livets kæde ud og ind mellem gravene, tegnende et opstandelsens ornament i kød og blod. »De danser med engle«, sagde man. En ubrudt kæde. Mennesker er ikke mere levende, end når de i fællesskab synger og danser, lovprisende livets skaber og giver og det liv, hvoraf de selv er en levende, bevæget del. I den syngende dans finder kroppen og sjælen den fælles bevægelsesrytme. Derfor er den syngende dans menneskets centrale kunstneriske element, den menneskelige bevægeligheds demonstration. Her demonstreret overfor »dødens istaphånd«, al bevægeligheds ophør.

For Grundtvig var det sangen, der spillede den afgørende rolle. Der skulle synges for at hjælpe livskræfterne i kampen mod dødskræfterne. I mange andre kulturer er dansen det primære. Fælles er det for både folkesang og -dans, at begge dele kræver deltagere, at alle synger og danser med i det livsdrama, hvor alle er medspillere.

For Grundtvig drejede det sig ikke om at udvikle »kunstsangere«. Det egentlige oplivende var fællessangen, hvor »hver fugl synger med sit næb«, og man skulle især bruge folkesangen, som er: »naturlig benyttet (vi kunne sige danset, for det blev den) fra Arrilds tid det frugtbarste dannelsesmiddel og må spille en hovedrolle, hvor ungdommen skal være og lære med lyst og er især hos os både så rig og almindelig afholdt, at den, fremmet med liv ville som i Grækenland bringe stenene til at danse i takt«. (Grundtvigs skoleverden b.2.s.204f). Stenene er nok snarere blevet bragt til at danse rytmisk, soldater marcherer i takt, dansen svinger og bølger.

For Grundtvig skulle talen helst slå over i sang. Hans egne prædikener var indimellem rene hymner. Ordet skulle have krop, folkekunstnerisk form d.v.s. rytmisk form. DET var det levende ord, der kunne få selv stenene til at danse.

»Vi er Guds hus og kirke nu
bygget af levende stene«.

Naturlige mennesker danser i sorg og glæde. Barnet hopper højt af glæde og kaster sig rundt med stamp i vrede.

De fleste mennesker kender til at blive så fyldt af glæde, at man bare må danse og synge.

Selv dansede jeg som barn altid min sorg ud til Sibelius: Valse Triste. Det var en sørgelig affære, men det trøstede mig. Det foregik desværre altid, både i sorg og glæde, helt alene, helst for nedrullede gardiner, så ingen kunne se det. Hvad ville de ellers tænke! Det var ensomt. Jeg har i de år, jeg har arbejdet med dans, opdaget, at jeg ikke har været alene med den ensomhed.

Men så ensomt har det ikke altid været. De fleste folk har til alle tider danset i fællesskab. Deres rituelle danse har fulgt årstidsrytmen, og livets store begivenheder og overgange. De har danset deres fælles historier, urhistorierne, myterne.

Historierne er blevet fortalt og derefter givet krop og stemme i drama og dans, eller de er som i kædedansen blevet sunget i kvadene og danset samtidig.

Ved årets begyndelse f.eks. har man i mange samfund, sikkert også vort eget, fortalt og danset sine skabelsesmyter om tilblivelse og fødsel. I dansen stiller man sig på livets side i livskampen og styrker derved livskrafterne både i sit eget og i det fælles liv. »Kredsgang«, kaldte Grundtvig det. (Ove Korsgaard: »Kredsgang«. Gyldendal 1986).

I Norden har man danset myten om livstræet ask Ygdrasil med ørnen i toppen og slangen ved roden. I dansen har man bragt de store modsætninger i vor eksistens til frugtbar, skabende forening. Ørnen-Slangen, Logos-Eros, Fader himmel-Moder jord, Ånd-Støv.

I historien om ragnarok, verdens undergang, har man danset sin angst for død og ødelæggelse. Man har været ført videre af myten med dens fortælling om det nye træ, der spirer af den stub, den rest, der bliver tilbage af det gamle. Håb og mod er vakt til live, ikke alene gennem at lytte til myten om den nye himmel og den nye jord, men ved at man gennem at danse det, så at sige har erfaret undergang og genrejsning på huden og kæmpet sig til ny livsbekræftende erfaring.

Rester af de gamle rituelle danse er bevaret i vore børnesange: Ritch-Ratch-filiong-gong-gong og Tornerose f.eks. Det er gamle frugtbarhedsritualer omkring modsætningspar, der skulle forenes. Den nordiske skabelsestanke bygger på, at al begyndelse udspringer af modsætningers møde.

Eller man har danset rituelle danse, der er udsprunget af det konkrete arbejde med jorden som f.eks. i: »Først den ene vej og så den anden vej«, hvor man gør selve arbejdsbevægelserne til dans.

Som eventyr og myter har været forvist til børnekammeret, har den rituelle dans det også. Eventyr og myter er imidlertid ved at blive værdsat som værdifulde også for voksne. Dybdepsykologi og psykoanalyse har banet vejen for denne nye forståelse.

Men eventyr og myter er mere end psykologi og stof for det analyserende intellekt, det er skabende udtryk, folkekunstens grundlæggende ornament, som vil bevæge hele mennesket. Fortælling, sang og dans er en praksis af en anden art end den analyserende. Når det gælder myte, eventyr og jeg mener også evangelium, uden at sætte lighedstegn mellem myte og evangelium, så er den folkekunstneriske form den, der bedst svarer til indholdet, ja, den eneste praksis, der egentlig kan give ordet krop. Urhistorierne og evangeliet skal fortælles, forkyndes, synges, danses.

I den rituelle dans har vore forfædre sunget og danset historien om Balder – gudesønnen, der som al livets gang må gå ind i mørket og ned i dybet for at vinde livet påny; »Af jord er de kommet, til jord skal du blive, af jorden skal du igen opstå«. Da det glædelige budskab om Jesu opstandelse nåede nordboerne, forstod de, at Balder var vendt tilbage i Hvide Krist.

Vore kirker byggedes på de gamle hedenske pladser. Hedenskabet og den derværende folkekunst er bæredygtigt fundament for kristendommen, hvor i verden det måtte være.

I det skabende udtryk rejses livsspørgsmålene ikke som tænkte størrelser, som ren ånd, men i kød og blod, sved og tårer, gråd og latter, og frem for alt humor.

At få svar på spørgsmål man egentlig aldrig har stillet, bliver gerne en tung uvedkommende byrde. Det kan der komme en stillestående (siddende), fortænkt og måske selvhøjtidelig kirke ud af.

Nu mener jeg ikke, vi skal begynde med at danse »Ritch-Ratsch« i kirken på søndag. Men vi er nødt til at være vågne overfor andre erfaringsmåder end den analyserende, jeg-centrerede, psykologiserende, tænkte, rent åndelige snak, hvor kristendom kan gå hen og blive f.eks. et for eller imod reinkarnation, et rent filosofisk spørgsmål.

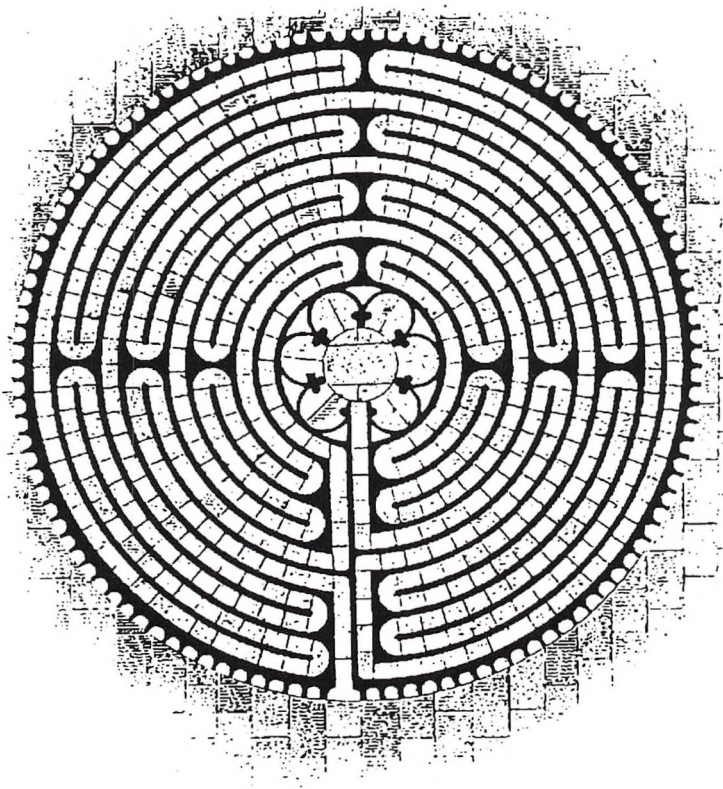
Kristendom er et menneske i kød og blod, Jesus Kristus, og det er som mennesker i kød og blod, Han møder os, Guds rige er ikke i vore kloge tanker om Gud, men midt iblandt os.

Det var nok ikke så dårligt med lidt håndvisdom, om vi rakte barnet og hinanden hånden og trådte livets kædedans sammen. Det er ofte sagt, at sandheden kan man ikke regne eller tænke sig til. – Hvad med at synge og danse den?

For nogle år siden stod jeg en efterårsdag i den store katedral i Chartres ca. 50 km sydvest for Paris.

Blikket fulgte de gotiske hvælvinger, der forsvandt et sted oppe i mørket. Kirken var dystert og tom, og vi gik stille rundt og undrede os over at være der.

Da satte orglet pludselig ind med en fuga af Bach. I samme nu brød solen igennem. Et farvespil sprang ud og fyldte kirken. De store glasmosaikruder reflekterede lyset. Alt var lyd og lys. – Den tunge kirke lettede – og jeg opdagede, at jeg stod midt i en spiralformet danselabyrint. Sollyset bragte den til live.

Her dansede de engang ind mod rosettens midte. Hele tiden nær centrum: »Min rose jeg aldrig vil miste«. En illustration til Brorsons salme stod at læse i sten under mine fødder. Hele tiden nær centrum, rosen, og dog frem og tilbage, ud og ind ad livets veje og vildveje. En erkendelses og selverkendelses vej: »Ak søger de ydmyge steder«. Hver gang målet var nået, var det blot for at erfare, at det er begyndelsen. Vejen går udad, ud i verden, for så atter at gå ind, som en bølgende rytme, et større åndedrag, du er en del af.

Her har de danset én og én og i kæde, som i det gamle Norden. Overalt i Norden kan man finde spor af sådanne danselabyrinter. Måske har vi alligevel traditionen med os: To skridt frem og ét tilbage, som led i en ubrudt kæde . . .

Den sorte skole på krogen

af LARS EBBENSGÅRD

uddrag af foredrag holdt på årets Grundtvigkursus, »Kundskabens børn«

I en gennemgang af en pointe i Faust gør Knud Hansen opmærksom på, at velstand bliver til dynd, fordi den mangler – ja, gæstfrihed. Knud Hansen påviser det ved en herlig brug i Faust af en af Ovids metamorfoser, »Filemon og Baukis«. »Mefisto«, siger Knud Hansen, »er vore egne alt for snævre idealer, alt for snævre forestillinger om hvad det er at være menneske, og om i hvor høj grad vi er afhængige af naturen. Mefisto er vor tro på den økonomiske nødvendighed som tilværelsens højeste instans, og vor tro på, at hvis denne nødvendighed sejrer, bliver alting godt«. Både han og Davidssalmerne priser det unyttige. Det skal en skole også gøre, og det skal den dømmes på i lige så høj grad som på den såkaldte effektivitet. Kærlighed til penge er rod til alt ondt, siger Paulus. Når jeg siger, at min skoleholdning er religiøs, kan jeg bedst forklare det ud fra et citat af den franske filosof Michel Serres, som jeg har lært at kende gennem Elof Westergaard: »Det modsatte af at være religiøs er ikke at være ateist, – det er at være skødesløs«. Og præcis skødesløs ønsker jeg ikke at være.

To unge var i biografen, en Fordfilm med John Wayne, tror jeg. Men det kunne nu være ligegyldigt, for da filmen begyndte, lukkede de øjnene i. Da de gik ud af biografen igen, åbnede de øjnene og sagde til hinanden: »Ha, der snød vi dem rigtigt!« Det er skødesløst. Af gymnasie-debatten fremgår, at sådan er der også nogen, der går gennem de tre år i gymnasiet. Det *er* et problem, skønt det nok er et væsentligt mindre problem på et lille gymnasium ved Vesterhavet end på en stor skole i en storby. Til dette og til snakken om, at de unge er stressede kan jeg kun sige, at de unge ikke bliver stressede af at blive udsat for opgaver – af at lave noget i skolen. *De bør lære at gøre sig umage – og kunne lide udfordringer!* Dette er også min kommentar til debatten om, hvorvidt uddannelse er svaret. Alt for få kender spørgsmålet, som bør være langt mere konkret, end vi normalt hører det.

Kære højskolefolk, jeg håber I har sat madding på krogen og gjort jer nogle forestillinger om, hvilken fisk I skal fange. Selv nyder jeg tanken om, at fisken blev skabt på femte dag, dagen før mennesket blev skabt

til at herske over den. Så har den dog haft én god dag. Og fisken – den sorte skole – har en forpligtelse til at være vild, uregerlig og en selvstændig størrelse. Det er den født til jvf. de gamle universiteter og lærde skoler. Den sorte skoles rod var ånd, måske for meget – nu må vi sætte noget krop på.

En rektor skal være en god underviser og en selvstændig forvalter, der har et selvstændigt embede, som hans nu to herrer, undervisningsministerium og amtskommune ikke kan skalte og valte med efter forgodtbefindende. Skolefolk, rektor og lærere, må selv bære ansvar for deres skole.

Og så lidt om mig selv:

Min far var købmand i Vemb og flyttede til Holstebro, fordi min mor ville, at hendes børn skulle i gymnasiet. Det bed i hende til det sidste, at hendes brødre fik lov til at komme på højskole og senere på landbohøjskolen. Selv måtte hun nøjes med den i øvrigt gode efterskole i Staby. Hun ville gøre noget for pigerne. Hun fik seks drenge, som elskede hende.

En dag, hvor jeg hjalp i forretningen, jeg havde lige fyldt en hvid købmandspose med æbler til en »fin« dame, fik jeg lejlighed til at stille min far et spørgsmål, som jeg var noget flov over: Når man putter æbler i en pose til en kunde, som ikke ser på en, skal man så tage de skurvede? Fars svar har betydet en del for mig: Nej, sagde han, du skal altid tage de bedste, for så er der altid de bedste tilbage. Siden har jeg vidst, at der er god saft i skurvede hoveder. Farfar var klitbonde i Husby og døde tidligt af tuberkulose. På hans jernkors er indstøbt »Ja, jeg tror på korsets gåde« af Grundtvig. På farmors står Jesusordet: »Min nåde er dig nok« fra Paulusbeskrivelsen af tornet i kødet.

Morfar, bedstefar, Jens Ebbensgaard var manden på fødegården »Ebbensgaard« og var sognerådsformand i Ulfborg og stod for »Ulfborg Sparekasse« i Kirkebyen. Han førte sparekassebøgerne i hånden uden regnemaskine, og kommunens forretninger ordnedes ved spisebordet. De havde lige fået telefon, og vi ynder i familien at tale om, at bedstemor altid tog forklædet af, før hun tog telefonen. Et mindre gunstigt træk hos bedstefar var, at han yndede at høre, at sognerådet blev kaldt en million. Der var syv medlemmer i sognerådet, og det passede med ét-ét-tal og seks nuller. Han var tidligt globalt miljøinteresseret. Han var imod sæbe, og sagde, at hvis vi blev ved med at vaske os så meget, ville mod-

standskraften forsvinde, og hele verden ville forgå i en ny pest. Så han vaskede sig ikke. Heldigvis gik han meget op i kystsikring – han var også amtsrådsmedlem – så vi børnebørn – når vi kørte tur med ham – og det var vi vilde med – kunne let få ham til Dybå ved Fjaltring, hvor han så kunne stå en god tid i vestenvinden.

Selv blev jeg student fra Struer og tog straks til Århus Universitet, jeg var bidt af matematik, astronomi og kemi. Her blev jeg fysiker med speciale i historisk fysik med speciel interesse i den østrigske fysiker Ludwig Boltzmann's arbejder. Det var i 1968!! (Den generation har altid sørget for at have det sjovt!) Der gik tre år med at være atomfysiker ved Århus Universitet og telegrafist i militæret. Så blev jeg lærer på den rigtige sorte skole, Aarhus Katedralskole, Børups, Worms, Rømers og Grundtvigs for at holde os til de gamle. Efter 8 år her blev jeg i 1979 rektor for Lemvig Gymnasium. Jeg skulle starte et gymnasium, der var vedtaget af amtet af regionalpolitiske grunde i et område, hvor der var meget få akademikere. Jeg beskrev det ved at sige, at nu går Odysseus i land på Harboøre Tange.

Vestjyllands Højskole kørte engang et program om at løfte sin egen, der altså var Vestjylland. Jeg fortalte om fiskeindustrien og et projekt vi forsøgte: At undervise folk fra fiskeindustrien i fransk og fransk madkultur for lige fra fangsten og forarbejdningen at tænke på de mennesker, som skulle nyde fisken. Det kunne give anledning til mere forædlingsindustri på egnen, mente jeg. Da var der en fagforeningsmand, der sagde, at hvis hans medlemmer skulle til Lemvig Gymnasium og lære fransk kultur, så skulle det være i en blå vogn med tremmer for vinduerne. Sikke et herligt syn. Vi har et utroligt smukt gymnasium, lidt i Færøstil og med grønne marker på morænebakker omkring med søer lavet af store isklumper fra gletcherne. På markerne op til undervisningslokalerne græsser de smukkeste sortbrogede kvier. Kan I ikke forestille jer – med Dannebrog oppe – den sorte skole modtage et hold fiskere i blå biler til tvangsundervisning i fransk. Det kunne jeg godt. Jeg tror, at fagforeningsformænd ofte undervurderer deres egne.

Men der er jo også nogle, der gerne vil undervises frivilligt. Har højskolen ikke lidt svært ved at modtage dem? Jeg tænker på golfølket. Og på Aage Damgaard, der om moderne ledere i Højskolebladet engang sagde, at de i deres ufattelige travlhed ville køre sig selv ned i åndelig fattigdom, hvis ikke de sørgede for at komme på højskole, medens de var

aktive. Nu er de der. Og prøv at ringe til Højskolernes sekretariat og spørg om der er plads: Alt er optaget. Lær dem dog noget poesi, religion og historie. De tørster. Og lad dem dog daglig bruge deres krop, det trænger den til. Og direktørfordommene er forkerte. I Lemvig går fiskere fra Thyborøn på golfbanen, og de er ellers svære at få ud af deres kommune. De går med slagteriarbejdere. Og lærere. Og faktisk er de alle husmandssønner. En lærer og digter ved Lemvig Gymnasium Claus Engstrøm skrev for 19 år siden følgende digt i digtsamlingen: »Ørredfiskeri i Danmark«:

I Råsted ved Holstebro
har de anlagt en golfbane

Husmænd spiller ikke golf
men de skærer så nøjagtigt med roejernene
at man skulle tro de kunne lære det

at spille golf

Over denne fairway
er hundrede roejern slidt op
Nu svinges golfkøllerne

somom der var krig

Løvrigt mener jeg, at det er en karakteristik af vores tid, at der ingen roejern er mere. Og I får dem ikke tilbage lige med det samme. Det gør ondt i ryggen. (Lægen til vestjyden med ondt i ryggen: Er det akut? – Nej, det er af at hakke roer!)

Som ung rektor for 17 år siden fik jeg engang arrangeret en invitation til lærerrådet på Thyborøn skole. Jeg blev modtaget af skoleinspektøren, der fortalte, at han lige havde måttet skælde en dreng fra 10. klasse ud, fordi han havde stået på biblioteket og revet en bog i stykker. Men drengen havde råbt til sin inspektør: »Nu ka' du bare vent en hal' oer, så tjener æ dowwelt så møj som du gjør«. Det var da det gik godt i fiskeriet, og rygtet ville vide, at vandhanerne på badeværelserne i Thyborøn var lavet af guld. Man kunne låne, hvad man ville i banken, og det gjorde

man så. Jo, de er friske og sindige disse nordiske fiskere i Thyborøn og på Færøerne. Nå, jeg fortalte om gymnasiet over en hyggelig kop kaffe, og til sidst takkede skolevejlederen mig for indlægget, og ville lige tilføje, at eleverne fra Thyborøn også gerne ville på universitetet; de vil blot vente til der kom et universitet i Thyborøn. Året efter kom der en del elever fra Thyborøn. De havde set personen an, og det gør ikke så lidt.

Uden tvivl har tilgangen til gymnasiet herovre rod i nedgangen i beskæftigelse inden for landbrug og fiskeri. Der findes masser af skurvede hoveder med pragtfuld saft i sig. Gymnasiet er ikke for svært til halvdel af befolkningen. Og slet ikke, hvis gymnasiet er deres hovedbeskæftigelse. Jeg ser meget nødig en niveausænkning som resultatet af den nuværende debat. De meget højt-begavede kræver en særlig indsats, som vi let kan yde – og yder. Vanskelighederne ligger hos dem, som ikke har gymnasiet som hovedbeskæftigelse, men lægger kræfterne på benzinstationerne og i dobbelt-op-barerne fra torsdag eftermiddag til mandag formiddag. De er helt frigjorte fra forældreindflydelse, spilder deres tid og lever under niveau. For dem – og os alle – ville en fastholdelse af de gamle borgerdyder som beskrevet af Lasch i sin bog om forrædderiet mod demokratiet sikkert være en god idé. Den manglende forældrekontakt kunne jeg tale meget om, den er så ujævnt fordelt. Men lad mig nøjes med at sige dette: Gymnasieeleverne starter som børn, udvikler sig helt fantastisk de tre år – det er et privilegium at omgås dem – og de forlader os som store svende og flotte matroner. I den tid har de brug for masser af ros, styrede kriser, gode udfordringer og masser af voksenkontakt.

Når jeg hører, at f.eks. fysik og kemi er for svært i gymnasiet, og »det behøver ikke så mange at kunne« – så spidser jeg ører. Dels skal vores forskning være bredt funderet i samfundet. Dels er matematisk beskrivelse næsten umulig at tilegne sig, hvis det ikke sker i ungdommen med en god portion legekraft og umodenhed. Dertil kommer, at bemærkningen er nedladende og farlig. Lad ikke eliten være alene om matematikken. Her kunne jeg godt ønske mig en la Cour'sk indsats i den levende skole. Sagen er i øvrigt den, at matematik og fysik ganske enkelt er spændende og sjovt.

En jødisk fortælling om en lærer og om en elev, der gerne vil lære at

skelne mellem mørke og lys. »Er det lyst, når man kan skelne mellem en hund og et får?« Nej. »Er det lyst, når man kan skelne mellem en dadelpalme og en kokospalme?« Nej. »Hvornår er det så lyst?« »Når man i ethvert menneskeansigt kan se billedet af sig selv! Indtil da er det mørke«.

Ud over den smukke kerne i historien, så minder den mig om, at en elev skal vokse ind i det han lærer, og at en lærer skal se sig selv i hver af sine elever. Men eleven skal *løftes*, og flyttes et andet sted hen, end der, hvor han er.

Der lever lige nu ca. 6 mia. mennesker – og der har ialt ikke levet mere end ca. 10 gange så mange. Det betyder ikke, at vi kun har 10 forfædre hver – slet ikke. Men det betyder, at vi ikke lever i en stationær situation – slet ikke. Tværtimod er vi i en voldsom dynamisk udvikling, som er kaotisk og som sikkert vil føre til undergang. Men med ordentlig opførsel kan det foregå værdigt – og det kan trækkes meget længe ud, måske, hvis nogen har glæde af det håb, i det uendelige, der viser sig faktisk altid uanede muligheder. *Men at det kræver ordentlig opførsel er der ingen tvivl om. Og der er heller ingen tvivl om, at det afhænger af vore gerninger, så kan man være så tidehvervsk, man vil. Jeg kunne godt forestille mig, at en samfundsendring ville tage udgangspunkt i en nylæsning af Romerbrevet. Det kan ikke kun være pædagoger, der så tydeligt ser virkningen af deres handlinger.*

I denne situation skal vi i skolen udvikle selvstændige, velfungerende unge, der har mod på at tage del i udviklingen. Det er nu min påstand, at det gør vi i gymnasiet ret godt, for at sige det på jydsk. For de unge er gymnasiet blevet en publikumssucces, knap halvdelen får den almene studentereksamen, som samtidig er studieforberedende. Debatten går nu på, om bukserne er ved at revne – eller om de kan holde. Men jeg kan sige jer, at bukserne i hvert fald er væsentlig stærkere end de globale og samfundsmæssige bukser vi vader rundt i. Bemærk, at en lærer i dag ikke som tidligere går ind i en klasse for at lære alle elever det samme. Der er rum til individuel undervisning. Den sorte skoles styrke er 1) Stærke gamle traditioner fra katedralskolernes tid, 2) Meget dygtige universitetsuddannede lærere, 3) Overskud og stor eksperimenterlyst, 4) Voksende behov for almen dannelse og 5) at vi klarer os godt i forhold til udenlandsk undervisning.

Jeg har opholdt mig noget ved naturvidenskaben, fordi den er en vig-

tig del af den sorte skole, som næsten er forsvundet fra Højskolen. Og fordi vi i debatten bebrydes, at så få og især få dygtige vælger at blive ingeniører og studere naturvidenskab. Det synes jeg også er galt, men har dertil kun følgende bemærkninger:

- 1) Teknikken, naturvidenskabens frembringelser, har ført os i uføre, og det står ret klart for de unge. Så »Nimbus« er væk, tilbage er hårdt slid – måske endda skraldemandsarbejde.
- 2) Fysik er svært. Kun to ting i gymnasiet er sværere, og det går først op for eleverne til eksamen. Det er for det første forståelse af hvad kristendom er. Eksamensspørgsmål i religion kan være »Hil dig Frelser og forsoner« og »Jesus, du er syndres ven«. Det er hadespørgsmål, hvorimod man gerne vil op i fremmede religioner. Og der gives også karakter for den med »Syndres ven«. Vanskeligheden afspejler sig også her fint i Informations debat om Jesusdom og Kristendom. Det andet, der er sværere end fysik er forståelse for, hvad de forskellige danske politiske partier står for. Ja, matematik er svært, men livet er sværere. Eller var det det modsatte, Storm P. sagde i en flue? Tros-

spørgsmålet er begyndt at interessere de unge, det politiske rager vore elever meget lidt. Dog er der liv i ungdomsorganisationerne.

- 3) Filosofi og litteratur og musik trækker stærkt i de meget dygtige unge.
- 4) Utroligt mange unge vil »have med mennesker at gøre« – de vil tørre numser – især på børn. At den generation har fundet ud af at lave verden om ved at blive pædagoger er fantastisk.

I gymnasiet er idræt, dansk og historie gennemgående i alle tre år. I 3.g er der herudover religion, billedkunst og oldtidskundskab. Dette gælder både for matematikerne og de sproglige, som gymnasiet er opdelt i. Og den opdeling skal vi fastholde, hvis jeg kan gøre noget for det (Elever skal have lov til at tone og f.eks. vælge at bruge deres tid på Shakespeare. Desuden er ordentlig matematikindlæring håbløst uden egeninteresse). Men alt i alt kan I se, at gymnasiet er meget humanistisk præget.

Gymnasiet er ret regelstyret. Det giver stor frihed på den enkelte skole, jvf. f. eks. Inger Christensens og Shakespeares sonetter. Og det giver en vis sikkerhed for ensartet studentereksamen over hele landet. Kendte bånd, der ikke er vilkårlige er af det gode. Ukendte bånd giver hofsnoberi. Lærerne har metodefrihed, men f. eks. kan et helt lærerkollegium ikke samlet sige, at de ikke vil have med edb at gøre. Og der er selvfølgelig et pensumkrav. Der er et eksamenssystem og et karaktersystem, som jeg nødig ser bortfalde, – men også nødig ser indført på de frie skoler.

Administrativt er systemet blevet indviklet for den enkelte rektor. Det hører vi alle steder. Edb og rammestyningen har sandelig ikke gjort det lettere. Decentralisering, lokalløn, U-,F- og Ø-tid forhandles på den enkelte skole. Ledelsesteam, lærernes medindflydelse, elevråd (hvor vi har eksperimenteret en del), miljøarbejde, Operation Dagsværk, første og sidste skoledag og mange gymnasiefester, forældrefest med skolekommedie, gamle elevers fest sidste dag før jul. Bestyrelsen. Koordinering af elevernes opgaver, så de ikke falder i store klumper. Fælles grammatik! Grundkurser i edb. Internet.

Men vi er mange om at styre det på en skole. To ting giver jeg dog aldrig fra mig:

- 1) Den overordnede økonomiske styring. Jeg både vil og skal overholde budgettet. ca. 15 mio. Og jeg står til regnskab over for samfundet, at

de bruges ordentligt og efter hensigten. I øvrigt kan man lave mange gode beslutninger uden at det koster penge. Som eksempel herpå vil jeg give en beretning om min onkel, der var venstrehøvding og amtsborgmester og meget vellidt, hvorfor han ofte blev brugt til at mægle i stridigheder. Engang var der uro på alderdomshjemmet i Vemb. Der var opstået uenighed mellem ledelsen og de gamle. De gamle ville sove sammen, dreng og pige, hvad ledelsen ikke ville gå med til. Spændingen steg på stedet, og man blev enige om at hidkalde Aage som mægler og lade ham tage beslutningen. Han kom, og som sædvanlig lyttede han på alle parter, de ansatte, de gamle og ledelsen. Hvorefter alle så på hans mund, og han sagde: »De skal sove sammen!« Og føjede til: »Og skulle det gå galt, så betaler amtet.«

2) Samtaler med de elever, som forsømmer for meget. De er ofte de sjoveste. Vi har et meget lille frafald, og ingen er dumpet de sidste ti år, og i de 17 år kun to ialt.

Herudover søger jeg hele tiden at holde det vigtigste for øje: At elever, lærere og rektor går sammen om at gøre gymnasietiden til tre oplevelsesrige og gode år. Gymnasiet har faktisk ret stort selvstyre – og fantastisk gode lærere. Vi laver selv – inden for rammerne – vores målsætning, der hos os er blevet til 7 punkter. Jeg er faktisk ret stolt af de to sidste, hvor der står, at det er Lemvig Gymnasiums mål

- at være en god arbejdsplads, der kan tjene som eksempel for alle, der kommer på skolen.
- at give forståelse for, at egentlig liv består i at mødes.

Internationalisering

Studierejser, oftest i 2. g, med forskellige mål i udlandet er en del af gymnasieuddannelsen. I FN's ungdomsår for godt 10 år siden var vi ude for en meget speciel oplevelse formidlet gennem Reidar Nilsson, Tukak-teatret og kulturministeriet. Unge fra to vidt forskellige egne skulle bringes sammen og samtale. Vore elever skulle arbejde sammen med City-Kids-Coalition i New York. Kunne vi bønder og fiskere fra Harboøre Tange langt fra stenbroen klare os sammen med en gruppe avancerede unge fra Manhattan? En multietnisk gruppe, som gennem teater og

musik ville uddanne sig til ungdomsledere for at få deres kammerater væk fra narkotika og andet mismod?

Da endelig City-Kids kom til Lemvig, ville de ikke sove ude i private hjem -det turde de ikke – de ville være sammen. Reidar lavede da det kunststykke, at lade dem lave gipsmasker på hinanden. Så kunne Lenette fra Thyborøn rode med en dejlig afro-næse og portuericaneren Kemal kunne ae hvid harboørehud – det havde de bestemt ikke prøvet før. Her var en stjernestund, hvis betagelse jeg stadig ikke er færdig med.

Med en skole i Østerdalen i Norge har vi et samarbejde om en skoles betydning for dens egn i et udkantsområde. Det norske gymnasium (Videregående skole) er lige slået sammen med en handels- og teknisk skole og en landbrugsskole, et arbejde vi følger med interesse. Vore elever lærer fjeldvandring og sneoverlevelse deroppe. I 1993 – med vores lærer Michael Böss som initiativtager, lavede vi med nordmændene og en stor gruppe færingers kulturugerne »Nordvesten« i Vestjylland. Under samme navn blev det gentaget i Norge i 1995 og næste år skal vi til Klaksvig. Ca. 1. oktober kommer 45 nordmænd til Lemvig, hvor de skal spille i gaderne og undervises på Lemvig Gymnasium.

De sidste fire år har vi gennem Demokratifonden udvekslet med et gymnasium i Jelenia Gora i Polen. Rektor der søger nu at lave morgensamlinger som på vores skole, og de arbejder på at lave et lærer-elevforhold som i Danmark. Det er utroligt svært med deres baggrund i meget disciplinær holdning både i skole og hjem. Til september sender vi igen et hold derned.

Gennem 12 år har vi haft udveksling med et gymnasium i Hamborg. Vore elever lærer storby og tysk sprog og kultur der, og de studerer bl. a. geologi i Bovbjergområdet her. De var også med i »Nordvesten« idet rektor der sagde: »Hamborg er den sydligste by i Norden. Syd for os ligger Balkan.«

Gennem EU er vi med i to Comenius-projekter. Det er projekter, hvor skoler fra tre lande skal samarbejde.

- 1) »Swinging Europe«, hvor Hamborgskolen og en erhvervsskole i Holland, Den Haag, sammen med os skal lave et teaterstykke over Comenius' pædagogiske tanker. Stykket skal næste år spilles i Hamborg, Den Haag og Lemvig – og måske senere i Bruxelles.
- 2) Et miljøprojekt med et gymnasium på Mallorca og et i Hertfordshire i England. Eleverne udveksler miljømåleresultater med hinanden over

internettet og laver spørgeundersøgelser i befolkningen for at sammenligne holdningen til miljøspørgsmål i de tre områder.

For at få hjælp til de mange internationale kontakter lavede vi for fem år siden Vesterhavets netværk bestående af 7 skoler i den vestlige del af Ringkjøbing amt:

Fiskeriskolen i Thyborøn
Lemvig Gymnasium
Kongensgaard Landbrugsskole i Nr. Nissum
Tukakteatret i Fjaltring
Vestjyllands Højskole
Vestjysk Gymnasium i Tarm
Borris Landbrugsskole

I netværket er man forpligtet på at hjælpe hinanden i udadrettede aktiviteter. Det er f. eks. gennem netværket, at Vestjyllands Højskole lavede Grundtvig-seminar i Lemvig under »Nordvesten«-kulturugerne.

Landbrug, fiskeri og industri (Eisek)

Hvem vil I helst passes af, når I bliver syge? En sygeplejerske eller læge, der i hele deres ungdomstid har gået i skole? eller af nogen, som har fisket på Nordsøen eller passet kvier på landet – måske endda skåret grise? Svaret giver sig selv.

Hertil kommer mit ønske om at lade gymnasieelever få indtryk af almindelige arbejdspladser for at få respekt for det manuelle arbejde og se, hvor stor ansvarligheden skal være i f. eks. en stald eller på en kutter. Samtidig vil jeg også gerne, at man ude på arbejdspladserne får respekt for vore elevers dygtighed og ansvarlighed, ja, nysgerrighed og friskhed.

Endelig er det altså sandt det med hånd og ånd. Vore praktikordninger med landbrug, fiskeri og industri har vist, at man rundt omkring er imponerede over gymnasieelevernes dygtighed. De er i starten lidt tilbageholdende over for konkrete opgaver, f. eks. opmåling af en mark, men de er enorm hurtige til at lære. Og ved at bruge fingrene og føle et medansvar for et stykke arbejde bliver de også bedre til det teoretiske. Deres kunnen selv i engelsk og matematik får et spring fremad ved at de muger ud bag køerne eller renser fisk på dækket.

Det var selvfølgelig nødvendigt at have landboungdommen bag os, hvis vi skulle lave en landbrugsuddannelse, der gav rabat med henvisning til elevernes gymnasieviden. Men det er faktisk utroligt meget, som landbrugsskolen lærer og som man får i gymnasiet gennem matematik, fysik, kemi, geografi, engelsk og dansk. Her viser det sig, at gymnasiet er alment dannende.

Det blev så efter mange forhandlinger, ikke mindst med landbrugsskoleforstanderne, til »den grønne gren« og fik navnet Lemvigmodellen, så den kunne bruges over hele landet i samarbejde mellem en landbrugsskole og et gymnasium. Det kører nu 6-7 steder i landet. Siden er der forresten sket det, at landbrugsskolerne får mange elever.

»Den grønne gren« fik »den blå bølge« med sig. Det er et samarbejde med fiskeriskolen i Thyborøn og Thyborøn Havns Fiskeriforening. Her er eleverne på fiskeriskolen en uge, hvor de bor på skoleskibet »Freja« og lærer om fiskekvoter, fangstmetoder, forskellige former for forarbejdning og er med skoleskibet på havet. I år blev de desværre alle søsyge. Året efter hyres de så af en rigtig fiskeskipper og er med på et helt almindeligt fisketogt, hvor de skal hjælpe til ombord. Udgifterne deles mellem amtet og fiskeriet – og uddannelsen giver i modsætning til den grønne ikke nogen kompetence – men den varer også kun to uger.

Opmuntrende for mig undervejs har været mine samtaler med fisker Aage Hansen, – kendt over hele landet som Rav-Aage. Han er ret fantastisk. Jeg må nå to bemærkninger om ham:

- 1) Over hans arbejdsbord med ravpoleremaskinen hænger en skal, hvori er indskrevet: »Det ender godt!«
- 2) Rav-Aage er en af de få, der som de gamle jøder kan skælde Vorherre ud. Det sker nede mellem høfderne, når alt står i ét fra nordvest. Så får Vorherre af Aage at vide, at Han somme tider tager fejl. Vorherre altså.

I fjor blev han udnævnt til ridder af Dannebrogordenen for sin – i starten meget ensomme og meget svære og meget nyskabende – kamp mod forureningen fra firmaet Cheminova, en forurening, der gik så hårdt ud over fugle og fisk, at der måtte siges imod. Grundtvigkurserne er ikke helt uden medvirken til at Rav-Aage blev udnævnt.

Nå, Fiskeriskolen kan blive ret vigtig for fiskerbefolkningen og Thyborøn-Harboøre kommune i denne tid, der er meget ulykkelig for fiskeriet.

Og så skal jeg også nævne, at gymnasieklasserne er meget velkomne

i såvel fiskeriet som landbruget. Flertallet er nemlig piger. Min erfaring er, at når der skal laves noget nyt og dristigt – det være sig landbrug, fiskeri eller elevrådsarbejde – så er det pigerne der dur.

For at lave disse ting, skal man vide, hvilken retning man vil gå i, og her hjælper faktisk Grundtvigs tanker om gnisten, der ulmer i os endnu, og at det ikke skal kunne betale sig at gøre en ekstra indsats. Min taknemmelighed mod Grundtvigkurserne er meget stor. Dertil skal man have en kinesers tålmodighed. *Og endelig skal man lære at nyde sine fejl.* Jeg holder meget af Herne's lov (Undervisningsminister i Norge). Den siger: Hvis noget, der kan gå galt, ikke går galt, så vil man i det lange løb ønske, at det var gået galt.«

Et møde med en anden (musik)kultur

Af JOHANNE MØLLER SØRENSEN

I de senere år har Vestjyllands Højskole, som nogle måske ved, samarbejdet med Dansk AFS om at afholde 3 uger lange introduktionskurser for afrikanske gæstelærere, der skal opholde sig i Danmark i op til 8 eller 9 måneder for at undervise på forskellige uddannelsesinstitutioner.

Udvekslingsprogrammer af denne art har til formål at afstedkomme gensidig inspiration til glæde for de involverede og de sammenhænge, de færdes i. På den ene side er det spændende og lærerigt for danske lærere at arbejde sammen med afrikanske lærere ligesom det er det for danske elever at blive undervist af dem; på den anden side – og det er måske det vigtigste – er det en kolossal inspiration for afrikanerne at stifte bekendskab med vores uddannelsessystem og den pædagogiske tradition, som præger det.

I mange afrikanske lande er det ikke for meget sagt, at uddannelsesniveaut lader meget tilbage at ønske. Det skyldes selvfølgelig langt hen ad vejen mangel på ressourcer, men det skyldes også, at den undervisning som faktisk finder sted, ofte ikke er særlig vellykket. Mange steder er idealerne for skole og undervisning i alt for høj grad hentet i en europæisk sorteskole-tradition, som ikke har haft sans for, at der skal være sammenhæng mellem det, man lærer og det liv, man lever.

Skolegang og uddannelse i Ghana

I Ghana er man mestendels temmelig stolte af at være et land, der efter afrikansk målestok har en lang tradition for at prioritere uddannelse højt. Grunden hertil lagdes i forrige århundrede – ikke på initiativ af den engelske kolonimagt, men foranlediget af de forskellige europæiske og amerikanske missionsbevægelser, som både etablerede kirker og skoler i landet: presbyterianerne, anglikanerne, baptisterne, methodisterne, katolikkerne m.fl.

Missionsskolerne havde ikke til formål at uddanne børn og unge for deres egen eller samfundets skyld, men derimod at sørge for at uddanne med henblik på at kristendommen kunne slå rod blandt afrikanerne. Med

datidens syn på kristen mission blev skolernes opgave i høj grad at »civilisere«, det vil sige europæisere. En god kristen var eller lignede en civiliseret europæer.

Idag er de fleste skoler i Ghana statsdrevne, men de har bevaret tilknytningen – og navnene – fra dengang, de var missionsskoler. Ghana er et gennemreligiøst samfund og for ghaneserne er der ikke noget mærkeligt i, at man stadig opfatter skolegang og uddannelse som tæt forbundet med kristendommen (i hvert fald ikke i det sydlige Ghana, hvor de fleste er kristne; nordpå er flertallet muslimer).

Det som derimod kan undre er, at det – nu næsten 40 år efter at Ghana blev en selvstændig stat – stadig går meget langsomt i skoler og på uddannelsesinstitutioner med at gøre sig fri af alt det øvrige europæiske arvegods fra missionsskolernes tid.

Under Lars' og mit 4 måneder lange ophold i Ghana i år oplevede vi mange eksempler på, at det stadig er misforholdet mellem det, der undervises i og de krav den ghanesiske hverdag stiller, som udgør den store udfordring, hvis tingene skal blive bedre. For eksempel så vi bogstavindlæringen i 1. kl. foretaget efter følgende recept: »A« som »apple«, »S« som »snow« osv.; ghanesiske børn kender hverken æbler eller sne. I samme skole bestod faget »Science« (»natur og teknik«) i 1. kl. af indlæring af forskellige læresætninger, for eksempel: »Luften består af flere forskellige gasser. De tre vigtigste er ilt, kuldioxid og kvælstof«. Disse svære ord (på engelsk, hvilket tilmed var nyt land for de fleste af børnene) skulle skrives korrekt af fra tavlen og sætningen siden læres udenad. Nogen forklaring, der kunne forbinde disse facts med børnenes egne erfaringer var der ikke tale om.

Bedre gik det ikke den dag vi besøgte musikinstituttet på universitetet i Cape Coast, hvor man var i gang med de obligatoriske timer i Paestrina-kontrapunkt og koraltharmonisering. »Vi vil gerne ændre dette«, fortalte instituttets leder os; men ikke desto mindre tager 80-90 % af pensum her udgangspunkt i Vesteuropas musikhistorie. Der spilles musik døgnet rundt i Afrikas byer, men *aldrig* noget af den musik; vi hørte det i hvert fald aldrig bortset fra en uge, hvor der til vor store forbavselse lød musik af Gustav Mahler ud over det fattige kvarter, vi boede i. Gådens løsning var – selvfølgelig – at musikken blev brugt som underlægning til en reklame sendt over CNN.

De (gymnasie-)lærere, der kommer ud fra universitetets musikuddannelse, har i det store hele lært en masse, som *ingen* har brug for. »Hvor-

for –«, spurgte vi forundrede, »når nu jeres egen rige musikkultur er lyslevende om ørerne på jer?« »Fordi der ikke kan afholdes eksaminer i den«, lød svaret! Men OK, de *er* på vej; i det mindste kunne instituttets leder godt se, at den er gal, og som tegn på, at der er kræfter der arbejder i en anden retning, forærede han os sin egen bog »Contemporary African Music in World Perspective«.

På baggrund af disse og mange andre oplevelser og hvad vi for øvrigt fik fortalt at kritiske ghanesiske lærere, vil jeg tillade mig at lade disse få eksempler stå som værende typiske for det ghanesiske skole-/uddannelsessystem. Det er ikke så sært, at afrikanerne synes, at er er meget at hente, når de kommer til Danmark og hører sloganet om at »lære for livet« og alt, hvad det indebærer – både i form af frie skoler, men så sandelig også for den måde, hvorpå der undervises i det etablerede danske uddannelsessystem.

Selete Nyomi

I 1991 deltog en ghanesisk gymnasielærer, Selete Nyomi, i AFS' gæstelærerprogram i Danmark. Han var først på et introduktionskursus, som dengang fandt sted på Rødding Højskole og kom siden til at undervise på Roskilde Amtsgymnasium, hvor han kom til at arbejde sammen med en af vore venner, Hanne Tofte Jespersen, der var musikleærer her. Her oplevede han blandt andet unge danskere spille afro-musik og ikke nok med det: det foregik i skolens regi og de kunne oven i købet gøre det til eksamen, hvis de opgav det som pensum. Det havde han ikke regnet med: at rejse til en anden ende af verden for at finde noget af sin egen kultur værdsat, som ikke engang havde en plads i hans egen skole derhjemme. Musikundervisningen i hans skole gik mest ud på salmesang af europæisk tilsnit. Den oplevelse gjorde indtryk – foruden alt det andet: at de unge danskere forekom ham at være glade for at gå i skole, at elever og lærere arbejdede sammen om at nå deres mål og at eleverne langt hen ad vejen syntes, at det de lærte var vedkommende og sammenhængende med deres eget liv.

Da Selete vendte tilbage til Ghana, opgav han at vende tilbage til gymnasieskolen, men satte sig for – sammen med andre gode kræfter (bl.a. førnævnte Hanne fra Roskilde) – at etablere en anden slags undervisningsinstitution, hvor de nye tanker og ideer kunne omsættes til praksis.

Det blev en institution, hvor undervisningen af unge mennesker skul-

le tage udgangspunkt i ghanesernes egen kulturbaggrund, først og fremmest i det vi med et ikke-dækkende udtryk kalder 'musik'.

'Agoro' og AGORO-centeret

I kraft af sit lange ophold i Danmark fik Selete chancen for at komme til at se sin egen kultur udefra for en tid. I begyndelsen, fortalte han, blev han irriteret og lidt stødt, når danskere altid mødte ham med en forventning om, at han skulle bryde ud i sang, dans og trommespil, bare fordi han var sort; han følte det som en undervurdering, fordi han fornemmede, at det ellers her hos os drejer sig ret ensidigt om den intellektuelle kommunikation. Efterhånden blev han dog klar over, at det, der er til forskel mellem os, i høj grad kredser omkring musikaliteten: at afrikanerne så at sige har fri adgang til den og gør brug af den som en »way of life« – imens vi (danskere, f.eks.) ser til og suger til os måske i håbet om at genfinde en tabt dimension.

Den institution, som Selete idag er leder af (og som på 4. år får støtte fra Den danske Ambassade i Ghana) hedder AGORO-centeret og ligger i kystbyen Cape Coast. 'Agoro' er et begreb på det lokale sprog, fanti, som dækker en bred vifte af musiske aktiviteter: sang, fortælling, dans, trommespil, drama, leg, gestikuleren og så videre. Den moderne ghaneser kender selvfølgelig også til at splitte de udøvende kunster op i alle disse dele, men det er noget han/hun har lært af europæerne. 'Agoro' er det hele: et totalt udtryk og det ikke så meget som forestilling *af* nogle *for* nogle andre, men mere som noget, der foregår *mellem* folk.

På fanti-sproget taltes der om at »spise 'agoro'« – det vil sige »nyde« eller »fejre« 'agoro'. Det kan foregå som noget planlagt, for eksempel ved livets store fester eller ved begravelserne, som den dag i dag spiller en bærende rolle i ghanesisk kultur. Eller det kan foregå som noget der opstår, der hvor folk nu er i dagligdagen. For eksempel har jeg en dag på markedet i Cape Coast oplevet det for fuld udblæsning omkring en blind, syngende tigger, der pludselig blev centrum for en kreds af 'market mammies', der trommede på boder og kasser, dansede og jingede og kom med tilråb og improviserede »kor-svar«.

Det er også elementer af 'agoro' man kan opleve på strandene om morgenen, når fiskerne trækker deres net ind akkompagneret af rytmisk sang og trampen.

I det hele taget er der meget mere »musik« på færde i dagligdagen end

vi kender det: råb, kropssprog, rytmiske lyde fra hverdagens gøremål, som når der stødes kassava og melbananer i store mortere eller sælgerne gjalder deres tilbud ud i gaderne, eller når skomagerdrengene gør opmærksom på sig selv ved at banke på værktøjskassen eller når børnene fordriver tiden med hjemmelavede trommer af blikdåser, spande o.l. Sammenhold alle disse lydindtryk med oplysningen om, at der altid er folk på gaderne og at alle hilser på alle og spørger til hinanden, og vær ikke længere forundret over, hvorfor en afrikansk (nigeriansk) filminstruktør kunne finde på at kalde sin film om danskerne for »Den stille stamme«!

I en artikel om emnet, »Agoro – a Way of Life«, skriver Selete Nyomi om 'agoro' som en kommunikationsform, der fortæller noget om en måde at tænke og føle på som han anser for værende specifikt afrikansk: *»Filosofisk har afrikaneren aldrig været enkel og ligetil at have med at gøre. Hvis man skal lære ham noget eller få ham til at blive optaget af noget, skal han motiveres. Han har en indre intellektuel og kreativ modstand, som for eksempel gør at han tager tingene mere alvorligt hvis de bliver fremstillet for ham i form af et ordsprog fremfor i almindeligt sprog. Hvis man for eksempel siger til en ghaneser: »et barn kan knuse*

sneglens hus men ikke skildpaddens skjold« vil han fæstne sig mere ved dét, end hvis man bare ganske enkelt siger »enhver har sine grænser«.

Det er klart at afrikanere ved, at det er på denne måde deres budskaber og deres traditioner kan viderebringes, og derfor er den »totale« 'agoro'-forestilling/oplevelse vigtig at bibeholde. En dans, for eksempel, giver udtryk for meget mere end det, der kan rummes i ord; også selvom den måske i tidens løb har mistet noget af sit oprindelige betydningsindhold.«

Selete har vel ikke ret i, at afrikanerne nærmest har patent på ideen om, at det er i billedsproget, i dansen, i sangen osv. at mennesker virkelig forstår og bevæges. For eksempel har vi da i den danske højskoletradition også noget at bidrage med i den henseende.

Og deraf kommer selvfølgelig også, at danske højskoletanker »swinger« godt med den afrikanske kultur. AGORO-centeret i Cape Coast er en slags højskole. Det drejer sig her om at genfinde kulturelle traditioner og kvaliteter, ikke for at bevare for at bevare, men for at hente identitet og selvværd i traditionen. Livsmod, simpelthen! – og det kan der nok være behov for i en verden, hvor flertallet er almue og problemerne øredøvende.

Danskere på AGORO-centeret

Foreløbig arbejder folkene på AGORO-centeret i stadig dialog med danskere; dels er der som nævnt tale om støtte fra Den danske Ambassade, dels er der nu og da danske medarbejdere på centeret og dels er der en dansk støtteforening i Roskilde. Og så er der – og det ikke mindst – danske gæstestuderende. Centeret kalder sig således også for »Centre for intercultural learning« og tjener en del af de penge, der er brug for, ved at undervise danskere i trommespil, dans m.m.

I de år Lars og jeg har været på Vestjyllands Højskole har der efterhånden været mange udenlandske elever inde i billedet her – både enkeltvis og i grupper, og vi har opdaget at det gør én klogere på sine egne traditioner, særkender og værdier at skulle være værter og undervisere for dem. Det samme sker selvfølgelig for ghaneserne på AGORO-centeret: tilstedeværelsen af danskere tvinger dem til at gøre sig en masse ting klart og formulere sig om dem.

Ghana er ligesom de fleste andre steder i verden præget af moderne »multi-kultur« og »masse-kultur« og det er en stor udfordring at »navi-

gere« så der både er plads til tradition og fornyelse. Noget af det, som var typisk for dialogen mellem danskere og ghanesere på stedet var, at vi, danskerne, var mere konservative end ghaneserne i den forstand, at vi hele tiden fortalte dem, at vi syntes at kvaliteterne ligger i det, der er deres eget, fremfor i alle de tiltag, de sætter i værk for på forskellig måde at efterligne eller leve op til vestlige standarder. For nu at tage nogle meget konkrete eksempler fra dagligdagen på AGORO-centeret, så var det sådan, at vi foretrak den traditionelle musik og dans fremfor ghanesernes bud på elektrisk musik, og vi foretrak også at bo og leve som den almindelige ghaneser fremfor at blive lukket inde i et nydeligt gæstehus med egen swimmingpool og restaurant i et velhavende forstads kvarter, noget de i den bedste mening, naturligvis, syntes kunne være fint for os.

På et mere overordnet plan kan det selvfølgelig være en ret problematisk holdning at indtage af en vesterlænding, der i næsten enhver velfærdsmæssig forstand sidder på flæsket. Det går ikke, at afrikanerne oplever os som nogle, der bare ønsker at Afrika forbliver »authentisk« for vores skyld, for at vi kan bibeholde nogle romantiske ferie- og rejsemål. Vi kan ikke være bekendt at fortænke afrikanerne i deres ønske om en udvikling og velstandsstigning à la den vestlige. I den sammenhæng er det næsten umuligt at forklare, at vores model også har sine bagsider og globalt truende konsekvenser, og at det bliver en ulykkelig udvikling, hvis afrikanerne bare forsøger at kopiere Vesten. Det er en svær balancegang, men alligevel, tror jeg, er det dér, nord/syd-dialogen eller rig/fattig-dialogen må begynde i fremtiden. På AGORO-centeret foregår den dialog i et miljø, hvor det for en gangs skyld er vesterlændingene, der er den modtagende part og afrikanerne den ydende. Det er et godt udgangspunkt, eftersom det ellers oftest er omvendt.

Er man yderligere interesseret (f.eks. i gæstekursistprogrammet) kan man henvende sig til undertegnede eller til AGORO i Danmark, Hanne Tofte Jespersen, Maglekildevej 13, 4000 Roskilde.

At være tilstede i nuet

AF ELSE MATHIASSEN

Da forårets teaterhold havde opført teaterstykket »Vølvens Spådom« blev jeg spurgt, om jeg ikke kunne udgive stykket. Jeg følte mig meget beæret, men også rådvild; jeg syntes selv, det var et godt stykke og var på en måde lidt ærgerlig over, at det aldrig skulle spilles igen. På den anden side er det ikke muligt for mig at skrive forestillingen ned, som det var, for den var skabt af de mennesker der spillede stykket, og her var jeg kun en af de mange brikker. Ærgerligt, men også meget skønt. I denne form for teater er det nuet der tæller – som når man danser, synger eller spiller musik. Gemmer man kræfterne til senere, er det for sent.

Når vi arbejder med teater i højskolen, er det den skabende proces, der er den vigtigste. En proces, der hjælpes på vej af en faglig kunnen, som man erhverver sig undervejs.

Det er kun få af eleverne på Vestjyllands Højskole der skal ud og leve af at spille teater, men at kunne tænke kreativt, at kunne gøre brug af alle sine sanser, at turde være sin krop og tanke, at turde formulere sig højt, at arbejde med form og indhold også i de sammenhænge, man senere hen møder – det er væsentligt. Der er udgangspunktet for teater/dramaarbejdet her på stedet. (Derudover fryder det naturligvis enhver teaterlærers hjerte, når nogen arbejder videre med teatret, både i professionelle og amatør-sammenhænge).

Når vi på højskolen skaber forestillinger, er der en hel verden af muligheder at arbejde udfra, men ofte lander vi i myten. Myten har overlevet i århundreder, indimellem i årtusinder, fordi den har noget den vil fortælle os til alle tider, og det er så f. eks. et dramaholds opgave at fortælle den, fortolke den i teatrets sprog.

Selv at lave sine stykker er egentligt et eventyr. Først er man fyldt med spænding, gå-på-mod og nervøsitet. Ofte vælder ideerne frem fra spontanitetens kilde. Så kommer kaos, hvordan får man kvalitetene frem og sortere det uvæsentlige fra? Hvordan finde helheden igen? Det kræver arbejde og tålmodighed. Og så – til slut ved rejsens ende viser stykket sig, ofte i sidste øjeblik.

Nogle eventyr er lettere at komme igennem end andre og indimellem

kan jeg godt tænke, om jeg dog ikke kunne ty til andre teaterformer, men når vi er kommet på den anden side af kaos, er jeg altid glad for, at vi gjorde rejsen.

At møde så mange ressourcer som man gør på et dramahold, at få dem til at arbejde sammen og at få et godt produkt ud af det. Det er det værd.

I år da lavede vi »Vølvens Spådom« havde vi en af ungarene til at komponere og spille al musikken, og elever fra tegne-maleholdet havde lavet scenografien.

Mange kræfter forenes i et stykke, som lever en time, og så er det der ikke mere – i den form. Men grunden er lagt til, at nye former og ideer kan få plads. Et spørgsmål om nærvær.

Japansk sværdfægtning

AF GERRY GROENEMEIJER

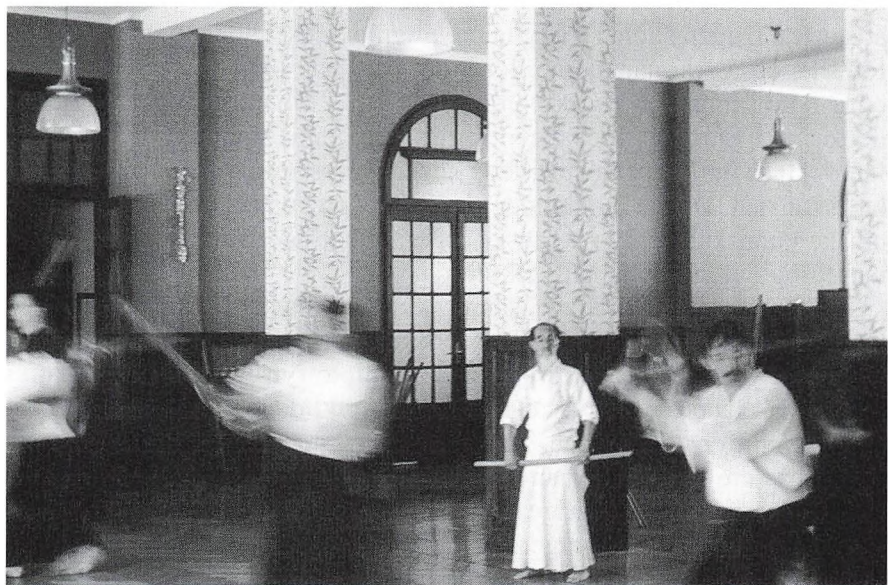
Sent i august måned tog jeg ned til Holland og Italien for at træne Aikido og japansk sværdfægtning. Jeg underviser bl.a. i disse fag på vores højskole.

Det blev en dejlig tur og det var en fornøjelse at være elev igen og træne rigtig hårdt i to uger. I begyndelsen var jeg enormt træt og min

天真云伝
香取神道流

乾士

富山五郎

krop gjorde ondt; men efter to uger var jeg dejligt afslappet og mine muskler bløde. Jeg trænede i en følelse af behagelig tyngde, men også opmærksomhed. Det skal der til, når man træner noget så farligt som japansk sværdfægtning. På min sværdskole lærer man at bruge sværdet på den måde, at hvert eneste stik eller hug er dødeligt. Skolen hedder »Tenshin Shoden Katori Shinto Ryu«, og den blev oprettet i 1447 af Choisai Ienao Sensei (sensei betyder lærer), da han var 60 år gammel og havde haft en lang og succesrig karriere som samurai. Guderne af Shinto templet i Katori lod ham få indsigt i de nye teknikker, og derfor står der i skolens navn »givet af guderne«.

En af historierne om ham fortæller om de udfordrere, der kom fra hele landet for at måle sig med ham. Normalt ville det betyde, at en af dem ville blive dræbt, men Choisai Sensei inviterede dem altid først til at drikke the med sig; en assistent lagde en lille sivmåtte på et bed af ung bambus og Choisai Sensei satte sig her uden at bambussen knækkede. Det var nok til at udfordrerne accepterede, at han var deres mester, og så behøvede man ikke yderligere kamp.

Det unikke ved skolen er, at den er gået i arv fra far til søn i nu 20 generationer. Den nuværende praktiserende sværdmester af skolen hedder Otake Sensei. Lederen af min skole hedder Sugino Sensei og han var den bedste elev af den nu afdøde 19. generations mester. Han fik lov til at starte sin egen skole i traditionen. Sugino Sensei åbnede straks skolen for alle, også ikke-japanerne, fordi det altid har været skolens politik at også ikke-samuraier kun komme for at lære våbentechnikkerne. Det er derfor, vi i Europa fik chancen for at lære denne tradition at kende. Vi får del i et unikt og historisk kendskab til sværdfægterens skoling i krigskunsten. Denne indeholder alt fra våbentechnik til taktiske og medicinske kundskaber. Den japanske regering har anerkendt skolen som en væsentlig del af den japanske kulturarv.

Kurosawas film »De syv samuraier« blev lavet i samarbejde med Sugino Sensei. Han instruerede sværdfægtningsscenerne.

Jeg begyndte på en aikido- og katori shinto ryu-skole i Amsterdam i 1988. I Holland er der måske ca. 200 elever af denne tradition, men det er flere end der er i Japan. I Italien findes der vel omkring 500 og i Frankrig flere tusinde udøvere. Min hollandske mester, Erik Louw er en af de unge og rigtigt dygtige i skolen. Hans og min japanske mester er Hatakeyama Sensei, der tager sig af træningen udenfor Japan. Hatakeyama Sensei er godt oppe i tresserne og Sugino Sensei er nu 97 år gam-

mel og stadigvæk praktiserende. Jeg mødte ham for 5 år siden og var enormt imponeret over den gamle mands kunnen. Og når man forestiller sig at han har trænet i mere end 70 år, forstår man, at jeg ikke overdriver.

Det er interessant at se, at de 'gamles' mere rolige og afdæmpede måde at fægte på er de unges mere atletiske måde overlegen.

I begyndelsen er beherskelsen meget blandet med den atletiske, fysiske styrke, og hvis man så udvikler sig ad den rette vej, lærer man at forfine sin teknik sådan, at den ikke kun kommer i stedet for den atletiske teknik, men faktisk overstiger den. De gamle er de bedste i vores skole. Det vigtigste ved sværdfægningens teknik er, at man behersker centrumlinien. Den linie, der forbinder dit centrum med modstanderens. Det er den korteste og hurtigste vej til hinanden og hvis du behersker den skal den anden gå udenom, altså en omvej for at nå dig. Hans chancer for at overvinde dig er dermed reduceret til praktisk taget nul.

Jeg tog til Holland og Italien for at træne og mødte en veloplagt Hatakeyama Sensei. Han viste og fortalte utrætteligt og med den samme alvor og overbevisning det samme om og om igen. Jeg har set og hørt om disse basisteknikker nu snart i 8 år, men hver gang hører eller ser jeg noget nyt, jeg kan bruge til at træne udfra. Han viser os, hvordan man skal bruge sit sværd og sin krop på en naturlig måde. Det ser rigtig godt ud, og vi forstår det også, men når man selv skal gøre det, kommer problemerne. Så mærker man hvor meget mere kropsbevidsthed og kunnen manden har.

Men vi ved også at han har trænet længe for det. Og det vil vi også. Hvad man bl. a. lærer i Aikido og sværdfægning er, at man hver gang, man har undervisning, skal tømme sig for tanker og viden. Man skal være parat til at se og høre, til at lære helt forfra igen. Og ikke holde fast på, at man godt ved, hvordan det gøres. Det giver stilstand i udviklingen. Det tager tid, før kroppen har lært nye holdninger og bevægelser, og det bliver endnu mere indviklet fordi man faktisk gør noget andet i træningen end i kampens virkelighed. I træningen holder man en sikker afstand for at beskytte hinanden, men i tanken skal man forestille sig den virkelige kamp, nemlig at man, når man hugger og rammer modstanderens sværdspids, ville have hugget f. eks. hånden af. Her kommer vores tænkning og projicering ind i billedet. Et fascinerende og ubegribeligt fænomen. Kroppen vil gøre det rigtige i en virkelig kamp uden at den har øvet det, »bare« fordi den har tænkt det rigtige, når den øvede sig. Men at hol-

de afstand er en nødvendig øvelsespraksis, hvis man da ikke vil stå alene i skolen.

Det er ofte svært at tømme sig for viden og kunnen og begynde forfra. Man vil gerne vise andre, at man er god til det; man vil heller ikke lave fejl. Der er mange undskyldninger og snak for at vise at man faktisk kan bedre. Det er en slags stolthed, der står i vejen for en god læreproces. Man skal være parat til at lave fejl, hvis man bare prøver ikke at gøre det. Man skal acceptere sig selv, der hvor man er. Det nytter ingenting at ville være bedre end man er lige nu, nej det nytter kun at arbejde på det, og så bliver man bedre. Den slags stolthed kender vi alle til, og det gælder om at blive bevidst om den og at lave om på det.

Jeg lærte det af en i min skole. Han var min »senior«; han begyndte to måneder før mig og lærte mig alt, han vidste. Vi var så heldige, at vi kunne diskutere og kritisere hinandens teknik i det næsten irriterende uendelige. Men samtidig trænede vi meget uden at bruge munden og vi vidste begge to, at vi havde godt af denne sommetider irriterende indblanding. Stephen, som han hedder, var her i foråret 1996 og lavede et weekend-kursus i aikido og sværdfægtning med os. Det var til stor glæde for eleverne og ikke mindst for mig selv. Jeg kunne være elev og så blev jeg til stor fornøjelse for mine egne elever kastet rundt i alle hjørnerne af gymnastiksalen. I kan forestille jer, at det var rigtig dejligt.

gerry san.

Årets gang – September 1995 - april 1996

Af STEEN ESPENSEN

28. september – Elevankomst – 49 elever ankom, 29 danske, 15 ungar-
ske, 2 fra Rusland, 2 fra Somalia, 1 fra Finland – og så var der i tilgift
6 børn, fra 1/2 til 10 år.
3. oktober – Fællestime: Kropssproget, ved Anette Kier.
5. oktober – Sang og fortælling – »Jens Søndergaard«, ved Lis.
- 6.-7. oktober – Naturholdet på fisketur fra Torsminde – det blev til 15
rødspætter.
10. oktober – Fællestime: Velling i Verden – ved Johanne og Steen.
17. oktober – Vandretur over Dejbjerg Hede til Bundsbæk Mølle med
Lars.
- 19.-22. oktober – Kursus: Myte Dans Ritual – med Brita Haugen.
26. oktober – Igen elevankomst – 16 nye – heraf 1 enkelt englænder og
endnu et barn.

- 28. oktober – Havtur.
- 31. oktober – Fællestime om filmmanden Kieslowski – ved Lis.
- 31. oktober – Aftenmøde – Kirkeligt Samfund – med Johanne Johansen.
- 3. november – Kieslowski-filmen »Rød« i biografen.
- 7. november – Musikarrangement fra Ghana.
- 8. november – Ungarsk aften.
- 14. november – Fællestime: Grundtvig ved Steen.
- 17. november – Elevmøde.
- 18. november – Elevmøde.
- 19. november – Elevmøde.
- 20. november – Koncert med Peter Gullins trio.
- 21. november – Fællestime om Jugoslavien ved Toni Liversage.
- 24. november – Rituel dans: Balders død – ved Else samt Morten Pedersen og Kjeld Friss.
- 28. november – Temadag om økologi – energi og miljø.
- 5. december – Fællestime med Kia Dana la Croix.
- 13. december – Pakkedag – udsendelse af kursusplaner for sommeren 1996.

16. december – Åbent hus med værkstedsudstillinger, musik, dans, kor, aikido, sværdfægtning, og teater.
18. december – Natløb med Naturholdet.
19. december – Afslutning.

1997

5. januar – Afsked – med Lars og Johanne, Emil, Lau og Julie, der rejste til Ghana i de næste 4 måneder.
Modtagelse af Pia og Jørgen – og William.
7. januar – Elevankomst 65 elever ankom efter juleferie, heraf 20 nye danske, 15 ungarere, 1 enkelt franskmand og to kvinder fra henholdsvis Bolivia og Columbia.
18. januar – Sang og fortælling – »Svend Wiig Hansen« ved Lis.
18. januar – Besøg af 9 køkkenmedarbejdere fra Nr. Nissum Højskole.
23. januar – Fællestime – Højskolehistorie ved Bent.
24. januar – Møde om Agenda 21 – ved Miljøkontoret.
24. januar – Egnsmøde: Med dansen på rejse – ved Else.
27. og 28. januar – Dukkekursus ved Katrine.

- 30. januar – Egnsmøde med Knud Vilby.
- 6. februar – Fællestime: Rejse til Tibet – ved Lone Mertz.
- 13. februar – Besøg af to studerende fra Den Fri Lærerskole, der fortalte om uddannelsen der.
- 20. februar – Fællestime: Forberedelse til studierejse til Ungarn – ved Ertzbeth Stockholm.
- 29. februar – Studierejse til Ungarn.
- 1. marts – Besøg af studiegruppe fra Tjekkiet, der besøgte Ringkøbing Amts særforsoargsinstitutioner.
- 4. marts – Ungarerne på studietur til København.
- 19. marts – Fællestime med forfatteren Klavs Bondebjerg.
- 22. -24- marts – Besøg af hollandsk gæstelærer i Aikido/Sværdfægtning.
- 28. marts – Sang og fortælling ved Gerry – Landart.
- 1.-3. april – Temadag: Landart, Foto, Venøtur, Cykeltur fjorden rundt.
- 16. april – Fællestime ved Steen: »Behøver vi at nå det hele?«.
- 20. april– Åbent hus: Værkstedsudstillinger, kor, dans, musik, aikido, sværdfægtning og teater.
- 24. april – Aften med bål og Rituel dans: »Jord, vand, luft, ild« – ved Else samt Morten Pedersen og Jarwis.
- 25. april – Salsa-aften.
- 26. april – Afslutning.

Rapport fra et elevmøde i Ungarn

Af IDA KAROTTKI & STEEN ESPENSEN

»Det jeg først og fremmest har fået ud af være på Vestjyllands Højskole er, at jeg ikke længere har travlt«.

Midt i juli måned, i den varmeste tid, var vi, Ida og Steen til elevmøde i Ungarn. Mødet var programsat til 15.-19. juli, med deltagelse i byfesten i Hantos den 19.-21. juli. Samtidig var der også festligheder i anledning af Ungarns 1100 årige eksistens.

Mødet blev holdt på højskolen – altså på Kishantos. I løbet af dagene mødte mange gamle elever op, så vi ved afslutningen kunne konstatere, at vi havde set 37, og fået brev fra 6. Det var flot, med en viden om at der ialt har været 60 ungare på højskole i Vestjylland, og ialt 65 på højskoler i Danmark.

Som elevmøde havde det et højt ambitionsniveau. Vi havde program-punkter som: »How did the stay in a Danish Folk High School change my life?« og »Grundtvig in Hungary – how can we utilize the Danish experiences?«. Også for danske elever ville det være svært at svare på de spørgsmål. Det var det også for de ungarske. Jeg ved ikke hvor meget på afstand, man skal have sit højskoleophold, før det er muligt at give svar, der kan bruges til noget af andre, men de bemærkninger vi fik opsamlet i løbet af dagene gav alligevel en fornemmelse af forandringer og udvikling hos den enkelte.

Om onsdagen den 17. juli var der arrangeret et møde med borgmestre fra det amt, hvor Hantos og højskolen ligger. Det var en spændende og hård formiddag, fordi der for de ungarske elever var et møde med kritikere og tvivlere. Men det var også lærerigt, fordi det fortalte os alle om den modstand, der skal overvindes hvis der skal ske en udvikling af højskoletanken i Ungarn.

Mødet havde også det formål at oprette en elevforening for de ungarske elever. Men det lykkedes ikke. De ville meget gerne mødes igen, og mødes på tværs af de forskellige hold, men de kunne ikke se at en forening var nødvendig. Vi havde en meget lang diskussion om det, og måtte naturligvis konkludere, at de ikke skulle oprette en elevforening for

vores skyld (Vestjyllands Højskole), eller for Eva og Ference skyld (højskolen i Kishantos), men de skulle kun gøre det hvis de selv kunne se et formål med det. Så til slut blev der dannet en arbejdsgruppe, der skulle sørge for at arrangere et nyt møde i 1997.

Naturligvis spurgte vi vores gamle elever hvad de nu lavede. Vi fik ikke alt noteret ned, men her er en lang liste med beskæftigelse, uddannelse og arbejde siden de forlod Danmark:

- studie på sproguniversitetet,
- arbejde i EU-regi i Frankrig,
- uddannelse på Teknisk Skole og Handelsskole – derefter i IBM,
- arbejde som musiker,
- lærer – translatør, engelsk og tysk,
- universitetsstudier – ungarsk sprog og litteratur,
- arbejde i landbruget – i Danmark!
- ophold i Danmark, arbejde som guide og arbejde i handelsfirma i Ungarn,
- tysk-studie og arbejde som guide, medlem af bestyrelse for lokal højskoleforening,
- arbejde ved højskolen i Kishantos,
- translatør,
- underviser på sprogskole,
- arbejde som kunstner,
- lærer på specialskole for handicappede,
- gymnasielærer,
- universitetsstudie i økonomi,
- musiker og arbejde i kemisk handelsfirma,
- pædagoguddannelse,
- korrespondentuddannelse,
- arbejde med kunst,
- universitetsstudie – økologi, kommunikation,
- læreruddannelse,
- sekretær i bilfirma,
- arbejdsløs,
- studier på sportsuniversitet,
- arbejde med landbrug, og aktiviteter i højskolebevægelse,
- gymnasielærer,
- ansættelse i amerikansk-ungarsk handelsselskab,
- arbejde som guide,

- teologiske studier,
- uddannelse til socialarbejder – socialrådgiver.

Elevmødet var ikke bare alvorlige møder, det var også gode middage, solskin, grillmad og fest. Det var det også da byfesten begyndte fredag den 19. juli. Vi deltog i rejsningen af en JURTE, et filttelt, det skulle symbolisere forbindelsen til asiatiske nomadefolk. Om aftenen opførte vores seneste gruppe fra foråret 1996 et teaterstykke i Kulturhuset i Hantos. Det stykke havde vi også set her på højskolen, men det var en ny oplevelse, at se stykket i ungarske omgivelser, fordi det budskab det rummer, havde en anden aktualitet.

Til slut en række mere eller mindre løsrevne bemærkninger, vi fik noteret i forbindelse med mødet med borgmestrene, og de diskussioner vi havde om udbyttet af højskoleopholdet i Vestjylland.

– Borgmestrene forstod intet væsentligt. De tænkte på penge. Hvad er vigtigt? Vi ved det endnu ikke.

- Hvordan forklare højskoleideen til dem der tænker »the poorest way?

- Danmark og højskole er godt, men for langt væk både i afstand og udvikling. Det hører man ofte: Det lyder spændende, men det er for langt væk fra vores virkelighed.

- Borgmestrene kommer fra deres hverdagsproblemer i landsbyerne, små men meget vigtige spørgsmål optager al deres opmærksomhed. De forstår simpelthen ikke, det er så vigtigt.

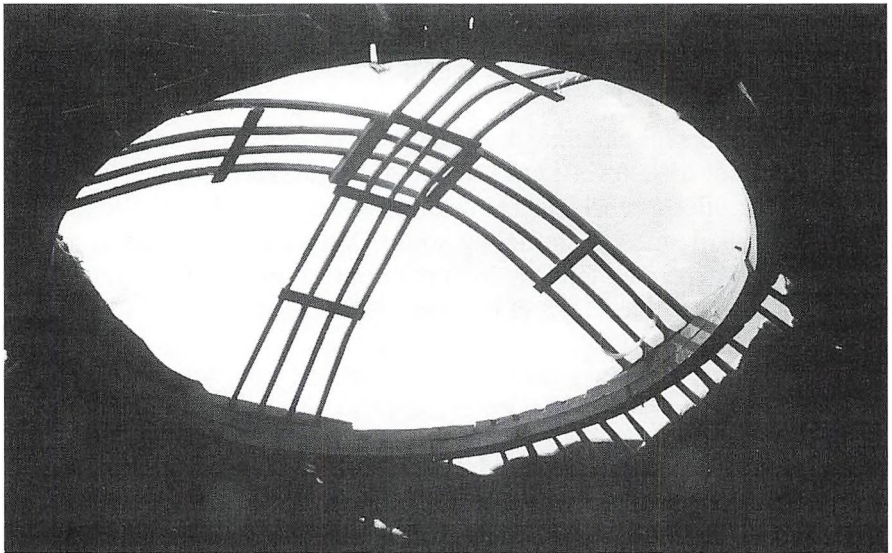
– Der er stor forskel på ungarsk »Højskole« og det vi har oplevet. Vi har den erfaring at have levet i et fællesskab. Ungarske højskoler laver kun korte kurser eller aftenskole. De er ikke kostskoler. Man skulle lave en »rigtig« højskole med kostafdeling som i Danmark.

- Jeg kommer fra en landsby hvor man om sommeren har lejet sig ind på en lærerskole og har lejet et hus ved siden af for at arrangere 2 ugers sommerkurser.

- Grundtvigs tanker er ikke blot at man skal lære kundskaber, men også at man skal lære at være sammen. Det kan man ikke nå på 2 uger.

– Vi må skabe fællesskab – det tager tid.

- Hvis man laver højskolearrangementer, er det altid de samme som kommer. Det betyder, at man efter en tid ikke får penge til aktiviteterne,

Hvordan man bygger en jurte.

Ved elevmødet i Ungarn i juli måned blev der rejst en jurte ved byfesten i Hantos. Ida var klar med fotografiapparatet, mens elever og venner fra Hantos var igang med opbygningen af jurten. En træskelet overtrukket med filtet uld. Jurten er et eksempel på den forbindelse ungarerne forsøger at trække til en afstamning fra asistiske nomadefolk. Med Idas fotografier er vi nu istand til at rejse en jurte på højskolen, hvis blot der er tilstrækkelig tålmodighed til filtingen!

det kræver nemlig at det er nye deltagere hver gang. Det ville være fint at kende højskoler i andre lande end Danmark, det ville måske give perspektiv til ideer om, hvordan man kunne skabe højskoler i Ungarn.

– Vi vil i min by udvikle vores kulturhus til et hjemligt fællesskab og etablere en af byen planlagt psykologisk rådgivning og narko-rådgivning dér, som noget nyt oven i de kulturelle aktiviteter på stedet.

– Det jeg først og fremmest har fået ud af at være på Vestjyllands Højskole er, at jeg ikke længere har travlt.

- Vi skal begynde med de små børn.
 - Vi skal begynde med de voksne, som gerne vil starte forandringer nu!

- Ved I, hvad Grundtvig betyder i dag? Og hvordan hans ideer bruges?
 - Det er svært at svare på hvad hans ideer er, det er som at se på et maleri: man kan ikke se hvad det forestiller, men det virker.
 - De unge i Danmark kan ikke leve efter Grundtvigs ideer idag, fordi de er så rige.
 - Danskerne har arbejdet hårdt i 100 år, og nu har de nået målet.

- Unge mennesker i Ungarn synes de har meget travlt. Efter at have været på højskolen i Danmark synes vi, at vi har god tid. Det haster ikke så meget med at blive færdige med studierne.
 - Vi skal arbejde for, at andre her i Ungarn kan få del i den samme rigdom som vi har fået ved at være på højskole.

- Vi er blevet mere fri og målrettede, mere opmærksomme på andre, bedre til at komme med nye ideer, mere indstillede på fællesskab, på at gøre tingene sammen.

Korte kurser 1997

- 27.01.-01.02.: *Drømmespor* – teaterkursus.
13.02.-16.02.: *Myte, Dans, Ritual* – Skabelsesritualer.
07.06.-20.06.: *Gotland*: En uge på højskole og en uge på Gotland.
07.06.-13.06.: *Myte, Dans, Ritual* – Frugtbarhedsritualer.
14.06.-20.06.: *Orientalisk mavedans og musik*.
14.06.-20.06.: *Naturens blyant* – tegning, pastel, akvarel.
21.06.-27.06.: *Tavshedens æstetik*: Billedkunst, filosofi, litteratur.
21.06.-27.06.: *Vestjyske veje*: Naturvandring og historie.
28.06.-04.07.: *Flamenco*: Dans – guitar – sang.
05.07.-11.07.: *Horisonten strammer til . . .* Grundtvigkursus 1997.
12.07.-18.07.: *Rødder*: At fortælle – at danse – at skabe et mysteriepiel.
19.97.-01.08.: *Værkstedskursus*: Maling – Keramik – Vævning – Teater – Land-art.
09.08.-22.08.: *Kursus for blinde og svagtsynede*.
23.08.-05.09.: *Naturens blyant* – Tegning, pastel, akvarel.
13.10.-18.10.: *Myte, Dans, Ritual* – Fortællekursus.
13.11.-16.11.: *Myte, Dans, Ritual* – Balder og Hvide Krist.

HØJSKOLEKURSER – især for ældre

- 19.05.-01.06.: *Fra Limfjord til Blåvandshuk*.
01.06.-07.06.: *Skærsommerdage ved Vestkysten*.
02.08.-08.08.: *På verdens vestre side*.
23.08.-05.09.: *Vestjyske kirker*.
06.09.-19.09.: *Et godt og muntert virksomt liv*.

Deltagerliste 7.1. - 27.4. 1996

Maja Andersen, Borgergade 32, Sall, 8450 Hammel
Emelisa Cantero Callejas, Col Trejo, 23 Ave B, 11y12 calle 188 C,
San Pedro Sula, Cortes, Honduras C.A.
Henry Christensen, Præstevænget 22, Skodsborg, 6630 Rødding.
Janne Christensen, Østerbro 107, 9000 Aalborg.
Morten Brøsted Christiansen, Straussvej 46, 9200 Aalborg SV.
Mette Lindgren Christophersen, Boyesgade 5 A, 1. mf., 1622 Kbh. V.
Seval Cosil, Farupvej, 6760 Ribe.
Birgitte Dalhof, Cort Adellersgade 15, 4., 8200 Århus N.
Mette Dideriksen, Østertoften 25, Lind, 7400 Herning.
Maja Feenstra, Kildevej 5, 4100 Ringsted.
Camilla Sascha Gregersen, Alléen 129, 2. th., 2770 Kastrup.
Kristine Dambo Hansen, Harald Lundsvej 38, vær. 22, 2800 Lyngby.
Mikael Hansen, Møllestien 6, Haugbølle, 5900 Rudkøbing.
Pernille Jung Hansen, Svendborggade 1, 2., vær. 31, 2100 Kbh. Ø
+ Siggy 1/2 år.
Tage Michael Hansen, Guldborgsundvej 2 A, 4800 Nykøbing F.
Tina Månsson Hansen, Fyrrevang 1, Fløng, 2640 Hedehusene.
William J. F. Harvey, Westeview Backsouthg., Hornsea, Hu18 1BA,
Hull, GB.
Ali Ahmed Hassan, Lærkeparken 136, F. 2., 5240 Odense NØ.
Frida Jans, Brydes Allé, vær. 113, 2300 Kbh. S.
Arve Jensen, Kong Eriksvej 29, 9990 Skagen.
Sidsel Emilie Hunderup Jensen, Præstøgade 12, 3. tv., 2100 Kbh. Ø.
Lisbeth Blach Jespersen, c/o Lyse & Jespersen, Egevænget 14,
8310 Tranbjerg.
Henrik Johansen, Peder Madsensvej 17, 4291 Ruds-Vedby.
Malene Ø. Kirk, c/o Brødsgaard, Grønnegade 71, 2., 8000 Århus C.
Lars Korsholm, Tranevænget 44, 1. th., 2605 Brøndby.
Thorbjørn Kristiansen, Willemoesgade 2, 1. th., 9000 Aalborg.
Lene Laverenz, Rævehøjvej 26, vær. 610, 2800 Lyngby.
Poul Valdemar Lundsgaard, Galstervej 41, 6541 Bevtoft.
Heidi Marie Lyngsøe, Gårslev Østergade 19, 7080 Børkop.
Maj Mathiesen, Stenhøjgårdsvej 71, 8340 Malling.

Pia Krebs Nielsen, Kronborggade 7, st. tv., 2200 Kbh. N.
Steffen Skov Nielsen, Bragesvej 3, kld., 8230 Åbyhøj.
Mette Sønderkov Nielsen, Parmagade 37, 3. th., 2300 Kbh. S.
René Olsen, Fynsgade 2A, 7430 Ikast.
Laila Lørup Pedersen, Ørbækvej 158 Q, 5220 Odense SØ.
Louise Pedersen, Samsøgade 39, 1., 8000 Århus C.
Ingrid Monica Davalos Plans, c/o Meldgaard, Elmevej 5, 4450 Jyderup.
Eric Poezeuara, Ålborggade 22, 4. th., 2100 Kbh. Ø.
Lone Precht, Skolegade 4, 6280 Højer.
Moussa Sh. Osman Qalinie, Høgevej 29, 2. tv., 8210 Århus V.
Karen Rasmussen, Motalavej 115, 3. tv., 4220 Korsør.
Maia Irene Prytz Rasmussen, Lillebæltsvænget 152, 5500 Middelfart.
Sussi Prytz Rasmussen, Lillebæltsvænget 152, 5500 Middelfart + Tasja.
Anne Mette Outzen Schmidt, Folkvarsvej 2A, 4. th., 2000 Frederiksberg.
Hanne Schøler Sørensen, Kollens Møllevej 31, Stjær, 8464 Galten
+ Sarah og Christine.
Kim Sørensen, Nr. Øksevej 16, 9460 Brovst.
Eva Monique Vitger, Johnstrup Allé 9, 3. th., 1923 Frb. + Hannah 3 år.

Fra Ungarn:

Attila Balázs, 6114 Bygac, Cserény u. 20.
Farkas Csik, 8400 Ajka, Szilvágyl K. u. 17.
Marianna Csinger, 5143 Jánoshida, Boldogházi út 41.
Erika Dusicza, 3950 Sárospatak, Mikes K. u. 6.
Zoltán Hidasi, 5000 Szolnok, Városmajor út 4.
Krisztina Koloti, 8861 Szepetnek, Petői út 105.
Mónika Lengyelne Paál, 8000 Székesfehérvár, Janesár u. 47. fsz 2.
Károly Róbert Nadral, 8900 Zalaegerszeg, Dózsa György út 50.
Sára Nagy, 8060 Mór, Szent István tér 9.
Tamás Nagy, 2230 Gyömrő, Deák Ferenc u. 32.
Zsuzsanna Okrös, 2100 Gödöllő, Szabadka út 2/a II 10.
Marianna Pethö, 6000 Kecskemét, Reviczky út 4, IV 10.
István Pucsok, 3630 Putnok, Rákóczi út 23.
Erika Rideg, 8051 Sárkeresztes, Ady út 21.
Anikó Zsidi, 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos u, 29-33, II 12.

Deltagerliste »Introduktionskursus« 16.9. - 20.12. 1996

Henriette Ahlers, Møllegade 4, Staby, 6990 Ulfborg.
Pia Toft Berg-Larsen, Geflevej 63, 6960 Hvide Sande.
Lisbet Bloch, Kærvej 10, 6940 Lem.
Linda Groth, Vesterhavsvej 73, Vedersø, 6990 Ulfborg.
Lisian Edel Jeppesen, Bredgade 36, 6940 Lem.
Kim Jensen, Kongevejen 27 B, 6950 Ringkøbing.
Nikoline Knudsen, Banevænget 19, 6973 Ørnhøj.
Ebba Lønborg Kristiansen, Ølstrupvej 3, Røjkum, 6971 Spjald.
Grethe Kristensen, Slusbæk 18, Hover, 6971 Spjald.
Helle Bak Lauridsen, Østerbyvej 14, 6980 Tim.
Pernille Stengaard Faarup Nielsen, Damtoften 39, st. th.,
6950 Ringkøbing.
Ester Olesen, Kratvej 3, Brejning, 6971 Spjald.
Rikke Pedersen, Nørregade 68, 6960 Hvide Sande.
Bente Skovkær Rasmussen, Mejlbyvej 4, Stauning, 6900 Skjern.
Anita Skaaning Reffs, Hvidkløvervej 13, Rindum, 6950 Ringkøbing.
Mona Kirstine Schou, Geflevej 78, 6960 Hvide Sande.
Lise Sørensen, Geflevej 50, 6960 Hvide Sande.
Bozena Kazimiera Thuesen, Fasanvej 10, 6980 Tim.
Mallika Uthayakumar, Damtoften 12, 1. tv., 6950 Ringkøbing.
Jytte Vejsgaard, Gartnervænget 15, Rindum, 6950 Ringkøbing.

Deltagerliste: 28.9. og 26.10 – 20.12.96 eller 26.04.97

Maja Sølgaard Andersen, Gyldenmund 3, 8660 Skanderborg.
Randi Moussing Andersen, Bredgade 49, 5485 Skamby.
Mette Klingenberg Aniol, Skolevej 30, Horne, 5600 Faaborg.
Maria M. H. Bergmann, St. Byhavevej 53, 5700 Svendborg.
Begzad Bijedic, Nattergalevej 1, 8654 Bryrup.
Camilla Buch, Hvedemarken 4, 8800 Viborg.
Jeppe Cleve Christensen, Hørup Bygade 4, Hørup, 6470 Sydals.
Henrik Kongsbak Christiansen, Europavej 39, 9881 Bindslev.
Søren Hjortsflod Dupont, Jyllands Gade 13A, st. tv., 7000 Fredericia.
Laila Bøgelund Frederiksen, Nørrevangsvej 13, 4581 Rørvig.
Jimmy Vester Frühstyck, Mysundevej 39, 7500 Holstebro.
Pernille Harbroe, Parkvej 10, 3400 Hillerød.
Mette Christian Hansen, Thorsvej 24, 4700 Slagelse
(+ Snorre Villads 2 år).
Julie Stabell Hjort, Ørbækvej 106, 5700 Svendborg.
Kirstine Jakobsen, Østrestrandvej 33A, 9990 Skagen.
Jesper Jensen, Rødbyvej 159, 4900 Nakskov.
Hans Lars Josefsen, Niviarsiaq 176, vær. 4, 3911 Sisimiut, Grønland.
Ahmet Kapié, Nattergalevej 1, 8654 Bryrup.
Kate Kauffeldt, Svoldrupvej 75, 9640 Farsø.
Kurt Anders Kristiansen, Kalundborgvej 39, 4540 Fårevejle.
Malene Monka, Lundtoftvej 26, 6200 Åbenrå.
Christian Thoudal Nielsen, Skeltoften 55, 8330 Beder.
Kamilla Gerhard Nielsen, Hermodsgade 9, 2. th., 2200 Kbh. N.
Maiken Nielsen, c/o Jan Madsen, Slæbæk Skov 7, 5771 Stenstrup.
Mikael Rasmus Nielsen, Parkvænget 32, 2920 Charlottenlund.
Heino Papuga, Rugvænget 16, 6990 Ulfborg.
Janne Aagaard Petersen, Johan Lundbyes Vej 4, 5700 Svendborg.
Helene Speyer, Nordhaug 4, 1360 Nesbru, Norge.
Camilla Vangsaas, Nikolaj Plads 5, 4. lejl. 56, 1067 Kbh. K.

Fra Ungarn:

Zoltán Kiss Adorján, 4400 Nyfregyháza, Május 1.tér 4. Fsz 4.

András Acs, 2422 Mezőfalva, Petöfi S.u.4.
Gabriella Asmány, 8043 Iszkaszentgyörgy 22-441-120, Nefejejes u. 11.
Gabriella Drábóczi, 1025 Budapest, Törökvész u.95-97/c. V. 31.
Melinda Kinga Mikle, 9026 Györ, Damjanics u. 33.
István Béla Nagy, 6237 Kecel, Kalocsai u. 12.
Szilvia Sári, 4220 Hajdúböszörmény, Gombos A. 20.
Emese Virág, 1121 Budapest, Lidérc u. 40-42.

Højskolens bestyrelse

Niels Jørgen Jensen, Sdr. Lem Præstegård, Øster Lemvej 2, 6940 Lem
Hanne Korsholm, Tændpibe 6, Velling, 6950 Ringkøbing
Peder Juul, Vennervej 16, Velling, 6940 Lem
Ingrid Thue Nielsen, Alkærhøj 9, 6950 Ringkøbing
Erik Bruun, Velling Kirkeby 27, 6950 Ringkøbing
Elof Vestergaard, Græmvej 2, Husby, 6990 Ulfborg
Lars Ebbensgaard, Solleftheavej 4, Vrist, 7673 Harboøre

Elevforeningsrepræsentanter:

Ulrik D. Sørensen, Løvhavevej 150, 5700 Svendborg
Brian Krath Kristensen, Asagården 35, 2. tv., 7500 Holstebro

Nogle datoer:

- Lørdag den 1. marts: Højskoledag for skolekredsmedlemmer og andre interesserede
- Lørdag den 19. april: Åbent hus på højskolen
- Tirsdag den 29. april: Skolekredsens generalforsamling kl. 19.30.
Dagsorden iflg. vedtægterne.

Elevforeningens bestyrelse

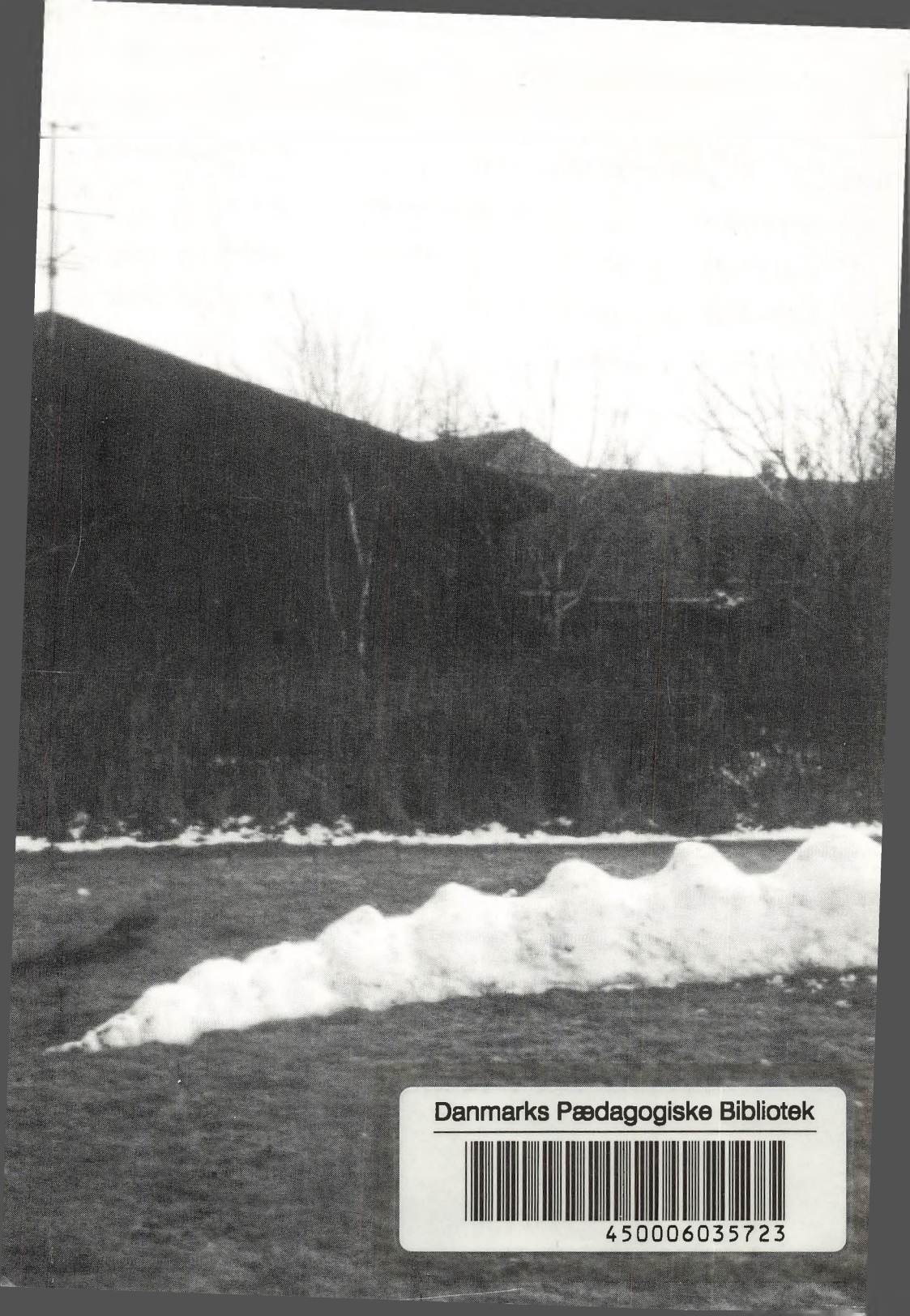
- Formand: Christina Jørgensen, Langelandsgade 128,
8000 Århus C, tlf. 86 18 11 42.
- Næstformand: Ane Hansen, Svendborgvej 15,
5762 Vester Skerninge, tlf. 62 24 31 97.
- Kasserer: Emilie Hunderup Jensen, Præstøgade 12, 3.tv.,
2100 København Ø, tlf. 45 87 99 80.
- Kassererasp.: Steffen Skov Nielsen, Nørrebrogade 18,
6000 Kolding, tlf. 30 32 24 01.
- Skolebest. medl.: Brian Krath, Asagården 35, 2.tv.,
7500 Holstebro, tlf. 97 40 60 75.
- Skolebest. medl.: Kamilla Gerhard Nielsen, Niels Frederiksalldé 37,
2610 Rødovre, tlf. 44 94 56 70.
- Redaktør: Lars Rindum Jensen, Haderslevvej 31,1.,
6000 Kolding.
1. suppleant: Monique Vitger, Johndstrupallé 9, 3.th.,
1923 Frederiksberg C, tlf. 31 35 19 83.
2. suppleant: Majken Nielsen, Slæbbæksvej 7,
5771 Stensstrup, tlf. 62 22 88 62.

Betty Andersen, køkkenmedhjælper
Ruth Boye, timelærer
Steen Espensen, forstander
Doris Fischer, lærervikar
Charles Gam, forretningsfører
Gerry Groenemeijer, lærer
Helle Henningsen, lærer
Helga Hesager, køkkenmedhjælper
Hanne Mette Jensen, køkkenleder
Ingrid Jepsen, oldfrue
Johannes Jepsen, pedel
Ida Karottki, lærer
Anette Kier, lærer på daghøjskolen
Inger Liin Knudsen, køkkenmedhjælper
Pia Knudsen, lærervikar
Lis Langgaard, lærer
Else Mathiassen, lærer
Anna Mejlhede Krog, lærer på daghøjskolen
Bent Mikkelsen, lærer
Lit Nielsen, timelærer
Jørgen Nissen, lærervikar
Lars Petersen, lærer
Lisbeth Rahbek, kontormedhjælper
Jørgen Skov, køkkenmedhjælper
Johanne Møller Sørensen, lærer

*Alle medarbejdere
ønsker alle venner af højskolen
en glædelig jul og et godt nytår*

Danmarks Pædagogiske Bibliotek

450006035723